

ПОРЕКЛО: КОМИСИЈА

**РАДНИ ДОКУМЕНТ ПРОШИРЕЊЕ
+ ДРЖАВЕ КОЈЕ ПРЕГОВАРАЈУ О
ПРИСТУПАЊУ ЕУ**

МД 45/14

15.05.14

Извештај о скринингу Србија

Поглавље 23 – Правосуђе и основна права

Датум састанака за скрининг:

Састанци експланаторног скрининга: 25.– 26. септембар 2013.

Састанци билатералног скрининга: 9. – 10. децембар 2013.

I. Садржај Поглавља

Према члану 2. Уговора о Европској унији, Унија се заснива на начелима људског достојанства, слободе, демократије, једнакости, владавине права и поштовања људских права. Та начела су заједничка свим државама чланицама и потребно је да их испуњавају и државе кандидати. На основу члана 3. став 2. Уговора о Европској унији и члана 67. став 1. Уговора о функционисању Европске уније успоставља се подручје слободе, безбедности и правде.

Политике ЕУ у области правосуђа и основних права имају за циљ очување и даљи развој Уније као простора слободе, безбедности и правде. Начела владавине права и права на правично суђење, која су гарантована чланом 6. Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП) и чланом 47. Повеље о **основним** правима Европске уније, наводе да је неопходно да правосуђе буде независно и непристрасно. То захтева чврсту посвећеност отклањању спољних утицаја на правосуђе и издвајање одговарајућих финансијских средстава и обуку. Неопходно је да постоје законске гаранције за правично суђење. Слично томе, државе чланице морају на делотворан начин да се боре против корупције јер она представља претњу стабилности демократским институцијама и владавини права.

Члан 83. став 1. Уговора о функционисању Европске уније успоставља надлежност Уније да утврди минимална правила која се односе на дефинисање кривичних дела и санкција у области корупције. Конвенција из 1995. године о заштити финансијских интереса Европских заједница и Конвенција из 1997. године које произилазе из члана К.3. став 2. тачка ц Уговора о Европској унији о борби против корупције која укључује званичнике Европских заједница или званичнике држава чланица Европске уније, подразумевају да су за борбу против корупције неопходне "делотворне, пропорционалне и одвраћајуће" казне у кривичном законодавству. Потребни су снажан правни оквир и поуздане институције који подржавају кохерентну политику превенције и одвраћања од корупције.

Према члану 6. Уговора о Европској унији и према судској пракси Суда правде Европске уније, Унија поштује основна права, како су она гарантована Повељом о **основним** правима Европске уније, јер она произилазе из уставних традиција које су заједничке свим државама чланицама, као општа начела права ЕУ. Према томе, она су обавезујућа за институције Уније у вршењу њихових овлашћења као и за државе чланице када спроводе право ЕУ (члан 51. Повеље о **основним** правима Европске уније). Заштита **основних** права обухвата традиционална грађанска права, као што су право на живот, забрана мучења и понижавајућег поступања, право на сигурност и слободу које намеће строга ограничења у погледу задржавања у притвору пре суђења, право на слободу вероисповести, слободу говора и слободу удруживања и окупљања. Европска унија такође штити **основно** право на приватан живот и гарантује заштиту

података о личности, посебно путем Директиве 95/46/ЕЗ Европског парламента и Савета о заштити појединаца у погледу обраде података о личности и слободном кретању таквих података, Оквирне одлуке 2008/977 о заштити података о личности који се обрађују у оквиру полицијске и правосудне сарадње у кривичним стварима, и Директиве 2002/58/ЕЗ која се односи на обраду података о личности и заштиту приватности у сектору електронских комуникација (Директива о приватности и електронским комуникацијама). Правне тековине ЕУ (*Acquis*) такође садрже гаранције за осигурање једнакости. Постоји општа забрана дискриминације по већем броју основа; неопходно је осигурати једнакост између мушкараца и жена; обавезно је поштовање културне, верске и језичке разноликости. Надаље, за права детета потребна је посебна заштита; садржај ових права може да се пронаћи у Конвенцији УН о правима детета коју су ратификовале све државе чланице. Према члану 21. Повеље о **основним** правима ЕУ, забрањена је дискриминација у односу на припаднике националних мањина. Коначно, *Acquis* у области **основних** права садржи одређени број важних судских гаранција.

Права грађана ЕУ укључују и право да се бира и буде биран на изборима за Европски парламент као и на општинским изборима; право на несметано кретање и боравак у оквиру Европске уније; и право на дипломатску и конзуларну заштиту.

II. Капацитети државе за усклађивање и спровођење

У овом делу сумиране су информације које је дала Србија као и предстаљена је дискусија вођена током састанака скрининга. Србија је указала да прихвата правне тековине ЕУ у области правосуђа и основних права. Србија је истакла да је већ извршено транспонованье одређених делова правних тековина ЕУ. Истовремено, Србија потврђује да су неопходни даљи напори, посебно за успостављање начина за праћење досадшњег учинка..

III.a Правосуђе

У јулу 2013. године Србија је усвојила Националну стратегију реформе правосуђа за период 2013 – 2018. године, а у августу 2013. године и Акциони план за спровођење Стратегије. Стратегија указује на проблеме са којима се држава суочавала у спровођењу претходне Стратегије усвојене 2006. године, а истовремено се заснива на кључним начелима независности, непристрасности и квалитета правде, стручности, одговорности и ефикасности правосуђа. С тим у вези, Акциони план детаљно разрађује конкретне мере за достизање циљева Стратегије. ‘Комисија за спровођење Стратегије’, коју сачињавају представници главних заинтересованих страна, је надлежна за праћење и мерење напретка оствареног у спровођењу Стратегије и Акционог плана. Светска банка пружа помоћ Србији у изради Функционалне анализе правосуђа, спровођењу анализе учинка правосудног система у погледу приступа правди у Србији.

У правосудју је тренутно запослено 3.095 судија (241 непопуњено место) уз око 11.511 административних и стручних сарадника, 90 јавних тужилаца и 650 заменика јавних тужилаца (91 непопуњено место).

Правосудни систем у Србији организован је као тростепени судски систем. Према најновијој реформи мреже судова која је на снази од јануара 2014. године, мрежа се састоји од 66 основних судова (уз 29 судских јединица), 25 виших судова, четири апелациона суда и Врховног касационог суда. Судови посебне надлежности су 16 привредних судова и Привредни апелациони суд, као и 45 судова за прекршаје и Прекршајни апелациони суд, као и Управни суд.

Основни судови у првом степену суде за кривична дела за која је као главна казна предвиђена казна затвора до 10 година или у радним и грађанским споровима вредности до 100.000. ЕУР Основни судови такође спроводе поступак извршења. Виши судови поступају као суд у првом степену за кривична дела за која је као главна казна предвиђена казна затвора од 10 година или више и у грађанским стварима чија је вредност преко 100.000 ЕУР. Виши судови поступају као другостепени судови у односу на одређене привремене мере које утврде основни судови. Привредни судови у првом степену суде у привредним споровима. Четири апелациона суда, на својим географским територијама које покривају, суде као другостепени суд по одлукама основних и виших судова. Они такође одлучују о сукобу надлежности између основних судова, виших и привредних судова. Виши прекршајни суд и Привредни апелациони суд одлучују по жалбама на одлуке прекршајних односно привредних судова. Управни суд суди у управним споровима. Он такође одлучује у управном поступку о законитости коначних управних и појединачних аката о правима, обавезама или законским интересима, по основу било које друге судске заштите уређене законом.

Врховни касациони суд је највиши суд у Србији. Он одлучује о ванредним правним средствима изјављеним на коначне одлуке апелационих судова и другим питањима утврђеним законом.

Такође, овај суд одлучује о сукобу надлежности између судова и преношењу надлежности судова.

Уставни суд одлучује о усклађености закона са Уставом и ратификованим међународним споразумима. Уставни суд има надлежност над различитим врстама сукоба надлежности између државних органа. Уставни суд одлучује о уставним жалбама за наводна кршења људских права и слобода. Има надлежност да одлучује о изборним споровима уколико није успостављена судска надлежност. Такође, поступа као жалбено тело против одређених одлука Високог савета судства и Државног већа тужилаца.

Јавна тужилаштва у суштини прати структуру судског система. Структура се састоји од основних, виших и апелационих тужилаштва као и Републичког јавног тужилаштва. Посебна тужилаштва су Тужилаштво за ратне злочине и Тужилаштво за организовани криминал и корупцију.

Независност

Члан 4. Устава уређује поделу власти у Србији и независност правосуђа. Члан 149. Устава, као и члан 1. до 4. Закона о судијама, гарантују начело независности судија. Престанак судијске функције могућ је једино одлуком суда, у случају када се испуне услови за пензионисање или на сопствени захтев (члан 146.). Судија не може да буде премештен против сопствене воље, осим у случају реорганизације судова (члан 150.). Судије такође уживају функционални имунитет (члан 151.). Члан 147. Устава наводи да се судија који је први пут изабран бира од стране Народне скупштине на предлог Високог савета судства на три године. Високи савет судства након тога одлучује о сталној судијској функцији. Судије се разрешавају функције од стране Високог савета судства (члан 154.). Народна скупштина на предлог Високог савета судства бира председнике судова и председника Врховног касационог суда (на период од пет година који не може бити поново изабран) и разрешава их (чланови 144. и 154.).

Уставни суд има 15 судија који се бирају на мандат од девет година. Члан 172. Устава наводи да пет судија бира Народна скупштина, пет бира Председник Републике и преосталих пет се бира на општој седници Врховног касационог суда. Судије Уставног суда између себе тајним гласањем бирају председника Уставног суда. Председник/председница Уставног суда бира се на мандат од три године.

Према члану 156. Устава, Тужилаштво је самосталан државни орган. Народна скупштина, на предлог Државног већа тужилаца, бира за заменика јавног тужиоца лице које се први пут бира на ову функцију. Може да их бира и Народна скупштина на предлог Владе након предлога Државног већа тужилаца на период од шест година и може бити поново биран (члан 159.). Члан 158. Устава уређује избор Републичког јавног тужиоца Републике Србије од стране Народне скупштине на период од шест година, по препоруци Владе на предлог надлежног одбора Народне скупштине. Републички јавни тужилац Републике Србије може да буде поново биран. Према члану 162. Устава, сви тужиоци уживају функционални имунитет.

Према садашњем законском оквиру Високи савет судства има 11 чланова. председник Врховног касационог суда, министар правде и председник Скупштинског Одбора за правосуђе су по службеној дужности чланови Високог савета судства. Преосталих осам чланова бира Народна скупштина на период од пет година. Шест чланова се бира тајним гласањем судија, а два члана су истакнути правници – један је представник адвокатске коморе, а други је професор права и бира их на предлог надлежног тела Народна скупштина. Секретаријат Високог савета судства састоји се од 34 запослена (18 упражњених места), а буџет за рад Високог савета судства за 2014. годину износи 977.359. ЕУР.

Државно веће тужилаца такође се састоји од 11 чланова. Републички јавни тужилац, министар правде, и председник Скупштинског Одбора за правосуђе су по службеној дужности чланови Већа. Остале чланове бира Народна скупштина (на предлог Државног већа тужилаца) на период од пет година и то шест јавних тужилаца или заменика јавног тужилаца и два истакнута представника правне професије. У погледу

административног капацитета, Државно веће тужилаца има 16 запослених на секретарским пословима (четри упражњена места). Буџет Државног већа тужилаца за 2014. годину износи 575.583 ЕУР.

Према члану 46. Закона о Високом савету судства и Закона о Државном већу тужилаца, коначну одлуку о разрешењу изабраног члана Савета/Већа доноси Народна скупштина. Обавеза давања предлога и алокација буџета за судове и тужилаштва подељена је између Високог савета судства и Државног већа тужилаца, са једне стране, и Министарства правде, са друге. Чланови Државног већа тужилаца настављају свој посао јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца осим када су ослобођени дужности одлуком Државног већа тужилаца.

Што се тиче гаранција интерне независности судија, члан 71. Закона о уређењу судова забрањује мешање у самосталност и независност судова и судија. Међутим, председник вишег суда има право да врши надзор над радом нижег суда и да изда инструкције или захтева информације од нижег суда у погледу примене прописа, тока поступка, као и оперативних података. Председник вишег суда такође може да наложи директан инспекцијски надзор над радом нижег суда по питањима дужине трајања поступка. У случају приговора страна у поступку, председник суда је такође обавезан да обавести подносиоца и председника непосредно вишег суда о прихватљивости приговора и предузетим мерама.

Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштва предвиђа да ће се до 31. децембра 2013. године усвојити посебни прописи о правосудним институцијама Србије на и за Косово*. До сада, такви прописи нису усвојени.

Непристрасност и одговорност

Члан 32. Устава наводи да свако има право на јавно суђење од стране независног и непристрасног суда. Према Етичком кодексу (усвојеном 2010. године), судије су обавезне да поступак воде непристрасно. Услов непристрасности за тужиоце дефинисан је чланом 46. Закона о јавном тужилаштву, који уређује да се функција тужиоца врши у јавном интересу, са циљем да се осигура примена Устава и закона, и поштовања и заштите људских права и **основних** слобода. Етички кодекс је усвојен 2013. године и наводи да су јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца обавезни да у вођењу поступка и доношењу одлука поступају непристрасно.

Судски пословник уређује случајну расподелу предмета у судовима. Сви судови у Србији поседују софтверска решења за аутоматску обраду предмета, али их само 60 судова примењује. У свим осталим судовима, расподела предмета се врши мануелним путем по основу абecedног редоследа, а имајући на уму оптерећеност судија, хитност и врсту поступка. Такође је прописано да расподела предмета треба да буде усклађена са годишњим програмом рада који утврђује председник суда. Председник суда може у

---

*Ова формулација не прејудуцира положај нити статус, и у складу је са Резолуцијом **SB UN** 1244/1999 и Мишљењем МСП о проглашењу независности Косова.

оправданим случајевима да одступи од редоследа у расподели предмета, на пример у случају привремене немогућности или одсуства судије, у складу са законом.

У пракси се расподела предмета врши од стране судске писарнице на основу наведених правила и уз надзор секретара суда или руководиоца судске писарнице.

Постоје законске одредбе о сукобу интереса и правилима изузимања. Устав (члан 152.) прописује да је забрањено политичко деловање судија. Закон о судијама (чланови 30.–31.) садржи одредбе у вези са односом других служби, послова и поступака са судијском функцијом и прописује поступак одлучивања о њиховој неспојивости. Истим законом се уређује да сукоб интереса подлеже дисциплинској одговорности. Законом о парничном поступку и Закоником о кривичном поступку је уређено да судија може да буде изузет од судијске дужности уколико постоје околности које изазивају сумњу у непристрасност судије (изузеће). И судије и тужиоци су обавезни да Агенцији за борбу против корупције доставе изјаву о имовинском стању.

Закон о судијама (члан 99.) уређује дисциплинску одговорност судија. Дисциплински прекршај се дефинише као несавесно вршење судијске функције или понашање судије недостојно судијске функције. Закон дефинише врсте дисциплинских прекршаја и дисциплинских санкција (нпр. јавно упозорење, умањење плате до 50% у периоду до годину дана, и забрана напредовања у периоду до три године). Дисциплински поступак се води пред Дисциплинском комисијом коју именује Високи савет судства и која може да изрекне дисциплинске санкције или покрене поступак разрешења. Судија има право жалбе против одлуке Комисије пред Високим саветом судства. Одлука Високог савета судства може се оспорити пред Управним судом. Дисциплински поступак против (заменика) јавног тужиоца такође се води пред Дисциплинском комисијом која обавештава Државно веће тужилаца о својој коначној одлуци. Против одлуке Дисциплинске комисије може се поднети жалба Државном већу тужилаца које доноси одлуку, а његова одлука може се оспорити пред Управним судом, или пред Уставним судом у случају доношења одлуке о разрешењу.

Према Уставу (члан 151.) и Закону о судијама (члан 5.), судије уживају функционални имунитет у смислу да се судија не може позивати на одговорност за исказано мишљење или гласање у поступку доношења судске одлуке, осим у случајевима када је судија починио кривично дело у вршењу правосудне функције, без претходног одобрења Високог савета судства. Сличне одредбе постоје и за тужиоце (члан 162. Устава).

Акциони план за спровођење Стратегије реформе правосуђа из 2013. године садржи поглавље које се односи на јачање интегритета судија и тужилаца и промовисање етичких стандарда, посебно кроз усвајање и спровођење планова интегритета и специјализоване обуке као и кроз разраду метода за боље мерење поштовања стандарда интегритета.

Судске одлуке дају се на увид јавности кроз периодичне публикације као и на Интернет страницама судова. Одлуке Врховног касационог суда које су важне за судску праксу и

сва начелна правна мишљења објављују се у посебном зборнику, а одлуке се јавно објављују на Интернет страницама Врховног касационог суда.

Министарство правде врши послове надзора (инспекције) над радом судова у складу са чланом 70. Закона о организацији уређењу судова. То обухвата вршење контроле учинка судске управе, прикупљање података, одобравање интерних кадровских планова, надзор поступака у погледу застаревања, приговора и представки, предлагања буџета за запослене у суду и оперативне трошкове као и за инвестиције, обезбеђење услова рада, просторија и опреме, ИТ система за судове, надзор над финансијским управљањем у судовима и Високом савету судства. Министарство правде је такође надлежно за судске вештаке и судске тумаче и друге послове у вези са унутрашњом организацијом и радом судова. Члан 71. Закона, међутим, наводи гаранције које служе као заштита против мешања у самосталност и независност судова и судија наводећи ништавност аката у таквом случају. Одлуку у том погледу доноси Управни суд.

Професионализам / стручност / ефикасност

Укупан буџет за правосуђе и тужилаштво (укључујући и затворски систем) износио је у 2013. години 237 милиона ЕУР, односно за 2014. годину износи 269 милиона ЕУР, што представља повећање од 13%. Правосудна академија је независна институција која има мандат да спроводи почетну и континуирану обуку у правосуђу. Према Закону о Правосудној академији, почетна обука за кандидате који се пријављују за правосудну функцију траје 24 месеца. У том временском оквиру, врши се избор кандидата, спроводи се обука, полаже се завршни испит, и врши се индивидуална процена полазника. Високи савет судства и Државно веће тужилаца сваке године утврђују број полазника за почетну обуку. Кандидати су обавезни да имају положен правосудни испит, да испуњавају опште услове за рад у државним органима, и да положи квалификациони испит за почетну обуку. Континуирана обука се обавља на основу добровољности, осим у случајевима када је таква обука обавезна у складу са законом или по одлуци Високог савета судства или Државног већа тужилаца.

Број нерешених предмета пред судовима у Србији на дан 31. децембар 2013. године износио је 2.874.782 у поређењу са бројем од 3.158.401 у 2012. години, што представља смањење од скоро 9 %. Број заосталих предмета пред Уставним судом и даље је значајан и износи 16.268 нерешених предмета на крају 2013. године. Према новом Акционом плану за спровођење Националне стратегије реформе правосуђа 2013-2018. године, предвиђа се успостављање програма за решавање старих предмета. Врховни касациони суд усвојио је Национални програм за решавање старих предмета (предмета старијих од две године) по ком су сви судови обавезни да редовно подносе извештаје о оствареним резултатима и проблемима са којима се сусрећу.

Србија је пре неколико година спровела процес који је довео до рационализације мреже судова. Учинак овог процеса на делотворност система правосуђа за сада је ограничен. Нова мрежа судова уведена је од јануара 2014. године. Рационализација мреже судова и тужилаштва представља један од приоритета Националне стратегије реформе правосуђа 2013-2018. године. Она се заснива на претпоставци да (а) и даље постоји

значајна неравнотежа у погледу оптерећења постојећих судова и тужилаштва у земљи, што често доводи до предугог трајања поступака у неким случајевима, и (б) да постоји потреба да се обезбеди оптимална расподела судија за решавање овог проблема, односно да се постигне равнотежа између њихових жеља и уставних права, да не буду премештани из једног седишта у друго без сопствене сагласности са једне стране и потребе целокупног правосуђа у смислу приступа правди и удаљености, са друге стране.

Што се тиче увођења информационих технологија, Србија је успоставила централну базу података која садржи судску праксу и прописе, као део правног информационог система. Србија уводи систем аутоматске обраде предмета у свим судовима што би требало да доведе до тога да средином 2014. године сви судови у Србији користе систем електронског управљања предметима.

Ратни злочини

Правни основ за бављење ратним злочинима дат је у члановима 333. и 370. – 386. Кривичног закона, Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине, Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку, Закону о сарадњи са Међународним кривичним судом за бившу Југославију (МКТЈ) као и у бројним меморандумима и протоколима о сарадњи склопљеним директно између Тужилаштва за ратне злочине РС и сличних органа у региону (Хрватска, Босна и Херцеговина, и Црна Гора). Слични споразуми не постоје са Косовом, осим *ad hoc* сарадње и конкретних предмета са Мисијом ЕУ за владавину права (EULEX)¹. Њихов циљ је постизање директне сарадње и размене информација о ратним злочинима и починиоцима. Суђења за ратне злочине су одвојена од редовног кривичног законодавства у Србији, јер постоје посебне потребе сведока и оштећених страна.

Главне институције у овој области су Јединица за истраживање ратних злочина у оквиру Министарства унутрашњих послова (Полицијска управа са 51 запосленим), Тужилаштво за ратне злочине (један тужилац, седам заменика и два саветника – укупно 14 запослених), посебна одељења за ратне злочине у оквиру Вишег суда у Београду (седам судија) и Апелационог суда (пет судија). Србија је успоставила посебан програм за заштиту сведока и жртава у предметима ратних злочина, организованог и тешког криминала. За сада, Србија је изручила 46 осумњичених лица Међународном кривичном суду за бившу Југославију (МКТЈ). У суђењима пред домаћим судовима, кривично је гоњено 429 лица, за 102 лица је изречена коначна пресуда, од чега су 32 ослобађајуће. У фебруару 2014. године у току је 54 суђења против 159 лица, од чега је седам предмета тренутно пред Апелационим судом, 37 предмета је пред другостепеним судом, десет предмета је пред првостепеним судом (против 34 лица). Тренутно се води

---

¹EULEX је основан 2008 са циљем да пружи подршку Косову у области владавине права. EULEX има и извршне задатке (на пример, у предметима који се баве ратним злочинима, борбом против организованог криминала и корупције на високом нивоу) и саветодавне задатке. Својим искуством у области владавине права ЕУЛЕХ помаже Косову на путу европских интеграција, укључујући и подршку Косову да испуни циљеве дијалога о либерализацији визног режима и спровођење споразума постигнутих у дијалогу Приштина-Београд уз посредовање ЕУ. Тренутни мандат EULEX -а истиче 14 јуна 2014, али ће бити продужен за две године, до јуна 2016

истрага против 73 лица. Што се тиче регионалне сарадње, Србија је у извештају навела да је 242 пута извршила размену информација и доказа у вези са 121 предметом са Хрватском, 33 предмета са Босном и Херцеговином, девет предмета са Црном Гором, и 79 са EULEX-ом и Привременом управом УН за Косово (UNMIK).

II.6 Борба против корупције

Институције и политика

У јулу 2013. године усвојена је нова Стратегија за борбу против корупције за период 2013. – 2018. године као и пратећи Акциони план. Стратегија има секторски приступ и обухвата следеће области: политичку делатност, јавне финансије, приватизацију и приватно-јавна партнерства, правосуђе, полицију, просторно планирање и изградњу, здравствену заштиту, образовање и спорт, као и медије. Предвиђени су аспекти превенције, изградње институција и обука за свих ових девет области. Акциони план такође садржи показатеље за мерење успешности спровођења мера као и одређене показатеље за потребна финансијска средства.

Србија је 2010. године основала Агенцију за борбу против корупције. Према законском основу, Агенција је самосталан јавни орган, са надлежностима превенције у више области. Те области обухватају питања сукоба интереса и давања изјава о имовини и примањима јавних функционера, контролу финансирања политичких странака и изборних кампања, превенцију корупције, заштиту узбуњивача, праћење спровођења Националне стратегије за борбу против корупције са Акционим планом и секторским акционим плановима, праћење усклађености са међународним обавезама, израду упутстава за припрему планова интегритета и успостављање сарадње са свим јавним организацијама и НВО у Србији. Агенција за борбу против корупције своје извештаје подноси Народној скупштини. Према наводима представника Србије, Агенција тренутно има 76 стално запослених и десет запослених на одређено време, од укупног броја од 123 предвиђених радних места. Годишњи буџет Агенције износи око 1,3 милиона евра. За финансирање својих активности, Агенција се и даље највећим делом ослања на подршку донатора.

Још једно важно тело у области борбе против корупције у Србији је Савет за борбу против корупције, који је основан 2001. године као саветодавно тело Владе у складу са Законом о Влади РС.

Међународни и национални правни оквир

Кривични законик предвиђа кривично дело пасивног мита (члан 367.) и активног мита (члан 368.). Законик такође садржи, у делу о привредном криминалу и кривичном делу злоупотребе положаја, одредбе о кривичном делу примања мита у вези са гласањем (члан 156.), проневере (члан 207.), преваре (члан 208.), неоснованог добијања и коришћења кредита и других повољности уз лажно приказивање чињеница (члан 209.), злоупотребе поверења (члан 216.), прања новца (члан 231.), злоупотребе положаја од стране одговорног лица (члан 234.), несавесног поступања у јавним набавкама (члан

234.a), злоупотребе овлашћења у привреди (члан 238.), фалсификовања исправа (члан 355.), фалсификовања званичних докумената (члан 357.), злоупотребе положаја (члан 359.) и трговине утицајем (члан 366.).

Према наводима представника Србије национални правни оквир је у великој мери усклађен са Кривично-правном Конвенцијом Савета Европе о корупцији. Србија је такође навела да је њено законодавство у потпуности усаглашено са Конвенцијом **ОЕСД** о борби против подмићивања страних званичника у међународним пословним трансакцијама. Закон о ратификацији Конвенције УН о борби против корупције (**UNCAC**) ступио је на снагу у октобру 2005. године. Према наводима представника Србије, Кривични законик је у више наврата мењан у циљу усклађивања са Конвенцијом **UNCAC**.

Закон о одговорности правних лица за кривична дела прописује да је за кривична дела, укључујући корупцију, која почини одговорно лице, запрећена казна или условна казна као и привремена мера, док се правном лицу може изрећи новчана казна или казна престанка правног лица.

Казне прописане за дела корупције у приватном сектору (члан 234. Кривичног законика) крећу се од казне затвора у трајању од три месеца до десет година, у зависности од износа материјалне користи. За дела корупције у јавном сектору казне се крећу од казне затвора у трајању од шест месеци до дванаест година, у зависности од износа материјалне користи.

У законском оквиру постоје одредбе које се односе на привремено и трајно одузимање користи стечене кривичним делом. Србија је свесна постојања Директиве 2014/42/ЕУ о замрзавању и трајном одузимању предмета кривичних дела и средстава која проистичу из кривичног дела у Европској унији, која је недавно усвојена и коју ће Србија бити обавезна да транспонује у своје законодавство. (*Видети такође Поглавље 24 – Правда, слобода и безбедност*).

Закон о државним службеницима (члан 23.) садржи одређена правила о заштити узбуњивача. Исто важи и за Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, који осим јавног објављивања информација о корупцији, такође гарантује заштиту у погледу објављивања информација које указују на прекорачење овлашћења, неефикасно управљање јавним средствима и незаконите радње од стране органа власти. Поменути закон такође садржи широк опсег заштићених лица, укључујући јавне функционере, лица која обављају послове за органе по уговору, лица којима органи пружају услуге, као и странке у поступку који се води пред државним органима. У изради је нови Закон о заштити узбуњивача. Представници Србије су истакли да је током 2013. године 103 узбуњивача тражило заштиту у складу са Правилником Агенције за борбу против корупције, и да је од тога њих 73 добило заштиту.

Закон о Агенцији за борбу против корупције даје дефиницију по којој је "сукоб интереса" ситуација у којој функционер има приватни интерес који утиче, може да утиче или изгледа као да утиче на поступање функционера у вршењу јавне функције

односно службене дужности, на начин који угрожава јавни интерес. Закон о Агенцији за борбу против корупције такође уређује питање преласка функционера у приватни сектор (тзв „*pantouflage*“), са циљем да се спречи сукоб интереса. Функционер коме је престала јавна функција, две године по престанку функције не може да заснује радни однос, односно пословну сарадњу са правним лицем, предузетником или међународном организацијом која обавља делатности у вези са функцијом коју је функционер вршио, осим по добијеној сагласности Агенције.

Поменути закон детаљно уређује и питање пријављивања имовине и прихода од стране јавних функционера. Функционер је обавезан, у року од 30 дана од датума избора, именовања или постављења, да достави Агенцији за борбу против корупције изјаву о имовини и приходима, као и о имовини и приходима супружника или ванбрачног партнера и малолетне деце уколико живе у истом породичном домаћинству на дан избора, именовања или постављења. Пропуст да се достави извештај, или достављање лажног извештаја представља кривично дело у Србији. Према наводима представника Србије, тренутно се ово правило односи на 25.587 функционера, а током 2013. године поднето је девет кривичних пријава по овом основу.

Финансирање политичких партија уређено је Законом о финансирању политичких активности, који је усвојен у јуну 2011. године. Поменути Закон уређује изворе и методе финансирања, евиденције и контролу финансирања политичке делатности и политичких партија, коалиција и политичких тела. Контролу финансирања политичке активности политичких тела врши Агенција за борбу против корупције. Агенција врши контролу годишњих финансијских извештаја политичких субјеката, извештаја о доприносима и средствима које подносе политичке партије, и извештаја о трошковима изборне кампање. У периоду између заказивања избора и објављивања изборних резултата, Агенција такође прати изборну кампању.

Закон о јавним набавкама који је усвојен у децембру 2012. године, садржи поглавље о спречавању корупције. Закон обавезује наручиоце да предузму све потребне мере за спречавање корупције током планирања јавних набавки или током поступка јавних набавки и извршења уговора о јавној набавци. Закон прописује обавезу подношења изјаве о корупцији. Закон такође уређује и питање могућег сукоба интереса у поступку јавне набавке. Управа за јавне набавке уводи читав низ мера за борбу против корупције у јавним набавкама.

Поступак вршења права на приступ информацијама од јавног значаја дефинисан је у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Поверених за информације од јавног значаја и заштиту података о личности је независно државно тело чија је улога, између осталог, да прима и разматра притужбе у случајевима када јавни органи не омогућавају вршење овог права. Према наводима представника Србије, није дозвољено подношење притужби Поверенику против Народне скупштине, Председника Републике Србије, Владе, Уставног суда, Врховног касационог суда и Републичког јавног тужилаштва.

Агенција за борбу против корупције је разрадила и спроводи методологију за процену ризика од корупције у изради нацрта законодавства, процесима и осетљивим областима у јавном сектору.

II.ц Основна права

Општи део

Заштита људских и мањинских права у Србији заснива се на Уставу. Више од једне трећине Устава Србије посвећено је одредбама о људским правима, чиме се осигурава да људска права представљају саставни део уставног права у Србији². Члан 18. Устава наводи да се људска и мањинска права загарантована Уставом непосредно примењују. Исти члан гарантује непосредну примену људских и мањинских права загарантованих општеприхваћеним правилима међународног права, ратификованим међународним уговорима и законима.

Србија је ратификовала већи број конвенција о људским правима (комплетан списак у прилогу).

Садашњи институционални оквир за праћење стања у области људских права обухвата Народну скупштину, Канцеларију за људска и мањинска права, Заштитника грађана, канцеларије заштитника грађана на нивоу локалних самоуправа, Покрајинског заштитника грађана, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и Повереника за заштиту равноправности.

Људска права

○ Људско достојанство

Људско достојанство представља основно начело правног оквира Србије, и изричито се штити чланом 23. Устава. Оно је уграђено у комплетно законодавство о основним правима и има за циљ препознавање вредности сваког лица као и промовисање једнаких права. Члан 25. Устава такође прописује да није дозвољено смањивање достигнутог нивоа људских и мањинских права.

○ Права на живот и неповредивост личности

Према члану 24. Устава, људски живот је неприкосновен. Забрањена је смртна казна и клонирање људских бића. Члан 25. Устава прописује да је физички и психички интегритет неповредив. Кривични законик садржи поглавље о санкцијама за дела против живота и физичког интегритета (чланови 113.–127.), и инкриминише различите облике узрока насилне смрти и садржи и Поглавље о кривичним делима против човечансти и других права загарантованих међународним правом (чланови 370.-393.а).

○ Забрана мучења и нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања

---

² Венецијанска комисија – Мишљење о Уставу Србије које је усвојила комисија на својој 70. Пленарној седници (Венеција, 17-18 март 2007). Савет Европе 2007.

Члан 25. Устава прописује да нико не може бити изложен мучењу, нечовечном и понижавајућем поступању и кажњавању. Члан 28. Устава посебно прописује да се према лицима лишеним слободe мора поступати човечно и уз поштовање достојанства њихове личности. Према члану 31. забрањен је сваки облик насиља, нехуманог или понижавајућег поступања према лицу лишеном слободe или лицу чија је слобода ограничена. Мучење и неадекватно поступање санкционишу се законском казном према Кривичном законикy (члан 137.). Свака примена мучења, нељудског и понижавајућег поступања, силе, претње, изнуде, преваре, медицинских поступака или других облика утицања на слободну вољу или изнуђивање признања или друге изјаве или чина од оптуженог или другог учесника у поступку је забрањено и кажњиво (члан 9. Кривичног законика). Закон о заштити права особа са менталним сметњама, који је усвојен 2013. године, уводи основне гаранције за лица са менталним сметњама која су против своје воље смештена у психијатријске установе. Србија је ратификовала Европску конвенцију против мучења и других облика суровог, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања са пратећим Протоколима 1 и 2, као и Конвенцију УН против мучења и других облика окрутног, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања.

○ ***Забрана ропства, положаја сличног ропству и принудног рада***

Према члану 26. Устава, забрањени су ропство и положаји слични ропству као и принудни рад. Устав даље гарантује права на рад и слободан избор занимања.

Аспекти који се односе на Закон о раду су предмет Поглавља 19 – Социјална политика и запошљавање, а аспекти који се односе на трговину људима су предмет Поглавља 24 – Правда, слобода и безбедност.

○ ***Поштовање приватног и породичног живота и комуникације***

Члан 66. Устава уређује посебне облике заштите породице, мајке, самохраног родитеља и детета. Чланови 40. и 41. уређују неповредивост стана и тајност писама и других средстава општења. Тајност писама заштићена је и Кривичним закоником (чланови 142. – 145.). Правни оквир за поштовање тајности писма и комуникације уређен је чланом 75. Закона о извршењу затворских санкција.

○ ***Право на закључење брака и оснивање породице***

По члану 62. Устава, свако има право да слободно одлучи о закључењу или раскидању брака. Брак се закључује на основу слободно изражене воље мушкарца и жене пред државним органом. Закључење, трајање и раскид брака почива на равноправности мушкарца и жене. Брак, и односи у браку и породици уређују се законом. Ванбрачна заједница се изједначава са браком, у складу са важећим законима.

○ ***Слобода мисли, савести и вероисповести***

Слобода мисли, савести и вероисповести гарантује се чланом 43. Устава. Слобода испољавања вере или уверења може се ограничити искључиво законом ради заштите

живота и здравља људи, морала демократског друштва, слобода и права гарантованих Уставом, јавног реда и мира, или ради спречавања изазивања или подстицања верске, националне или расне мржње. Члан 44. Устава наводи да су верске заједнице равноправне и одвојене од државе. Цркве и верске заједнице су равноправне и слободне да самостално уређују своју унутрашњу организацију, верске послове, да јавно врше верске обреде, да оснивају и воде верске школе, друштвене и добротворне установе, у складу са законом. Уставни суд може да забрани верску заједницу само ако њено деловање угрожава право на живот, право на психичко и физичко здравље, права детета, права на лични и породични интегритет, јавни ред и мир, или уколико подстиче верску, националну или расну нетрпељивост. Члан 45. Устава гарантује право на приговор савести и наводи да нико није обавезан да противно својој вољи и убеђењима испуњава војну или другу службу која укључује употребу оружја.

Законски акти који додатно осигуравају право вероисповести су Закон о црквама и верским заједницама, Закон о правном статусу верских заједница, и Закон о прослави верских празника, као и Закон о државним и другим празницима у Републици Србији.

Односи између државе и цркава и верских заједница потпадају под надлежност Управе за сарадњу са црквама и верским заједницама, а Министарство правде и државне управе је надлежно за вођење Регистра цркава и верских заједница. У Регистар цркава и верских заједница 2013. године било је уписано 25 цркава и верских заједница.

- *Слобода изражавања укључујући слободу и плурализам медија*

Члан 46. Устава гарантује слободу изражавања и наводи да она може бити ограничена једино ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и објективности суда и ради заштите јавног здравља, морала демократског друштва и националне безбедности Републике Србије.

Члан 50. препознаје слободу медија и уређује да је у Србији забрањена цензура. Међутим, надлежни суд може да спречи ширење информација путем медија ако је то неопходно да би се спречило позивање на насилно рушење територијалног интегритета Србије, ради спречавања пропагирања рата или подстрекивања на непосредно насиље, или расну, етничку или верску мржњу, дискриминацију, непријатељство или насиље.

Домаћи законски оквир чине Закон о јавном информисању, Закон о радиодифузији и Закон о потврђивању Европске конвенције о прекограничној телевизији. Кривични законик садржи одредбе о кривичним делима против части, угледа и сигурности новинара. У складу са изменама Кривичног законика, у децембру 2012. године, укинута су затворске казне за клевету, а повреда части је декриминализована, док је говор мржње препознат као отежавајућа околност. Недавне измене Закона о јавним предузећима забрањују јавним органима да оснивају јавне компаније у сектору медија.

Савет за штампу је основан као само-регулаторно тело 2009. године. Он врши надзор над Етичким кодексом новинара Србије у штампаним медијима и одлучује о

притужбама појединаца и институција у погледу конкретног садржаја у штампи. Савет за штампу има и улогу посредника у случајевима сукоба.

Комисија која разматра случајеве нерешених убистава новинара основана је 2013. године. Радне групе у оквиру Комисије сачињене су од припадника Управе криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова и званичних представника Безбедносно информативне агенције и новинара.

Србија наводи да велики број судија редовно похађа обуку у области стандарда који се односе на основна права које развија ЕКЉП, укључујући и слободу изражавања.

- ***Слобода окупљања и удруживања, укључујући слободу оснивања политичких партија и право оснивања синдиката***

Члан 54. Устава признаје слободу окупљања. Ова слобода може се привремено ограничити ако је то неопходно ради заштите јавног здравља, морала, права других или безбедности Републике Србије. Зборови, демонстрације и друга окупљања грађана на отвореном простору пријављују се надлежном државном органу, у складу са законом.

Члан 55. гарантује слободу удруживања, укључујући слободу оснивања политичких партија и синдиката. Устав наводи да су забрањена тајна и паравојна удружења. Уставни суд може да забрани удружења чије деловање је усмерено на насилно рушење уставног поретка, кршење загарантованих људских или мањинских права, или изазивање расне, националне или верске мржње. Судије Уставног суда, судије, јавни тужиоци, Заштитник грађана, припадници полиције и војске не могу бити чланови политичких партија.

Национални законски оквир се састоји од Закона о Народној скупштини, Закона о удружењима, Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре Србије, Закон о финансирању политичких партија, Закон о финансирању политичких активности и Закон о раду. У Србији је регистровано укупно 98 политичких партија, од тога 56 су политичке партије националних мањина. Представници Србије су навели да је у припреми нацрт Закона о слободи окупљања.

Аспекти који се односе на социјални дијалог су предмет Поглавља 19 – Социјална политика и запошљавање.

- ***Поступање са социјално угроженим и особама са инвалидитетом и начело забране дискриминације***

Члан 21. Устава забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовинског стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета. Устав такође наводи да се неће сматрати дискриминацијом посебне мере које Србија може да уведе ради постизања пуне равноправности лица или група која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Ова забрана даље је конкретизована у више закона, укључујући Закон о спречавању дискриминација у односу на особе са инвалидитетом и Закон о забрани дискриминације, који забрањује дискриминацију по било ком основу, укључујући и сексуалну оријентацију, рођење или родни идентитет. Према наводима представника Србије, Закон о забрани дискриминације је у потпуности усклађен са Директивама Савета 2000/43/ЕЗ о спровођењу принципа једнаког поступања без обзира на расно или етничко порекло и 2000/78/ЕЗ о општем оквиру за једнако поступање са грађанима приликом запошљавања и на раду

Национални законски оквир у области забране дискриминације такође укључује Закон о здравственој заштити, Закон о високом образовању, Закон о основама образовног система, Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености, Закон о раду, Закон о стручној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, Закон о волонтирању, Закон о јавном информисању, Закон о радиодифузији, Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Закон о извршењу кривичних санкција, Закон о породичним односима, Закон о малолетним преступницима и кривичној заштити малолетника, Закон о забрани догађаја које организују нео-нацистичке или фашистичке организације, Закон о родној равноправности, Закон о социјалној заштити, Закон о младима, Закон о спорту, Закон о спречавању насиља и недостојном понашању на спортским приредбама, Закон о заштити права и слобода националних мањина и Закон о црквама и верским заједницама.

Санкције забрањене за кривична дела дискриминације укључене су у Кривични законик као и у Закон о забрани дискриминације (чланови 50-60.). Међутим, представници Србије су навели да је њен национални правни оквир само делимично усклађен са Оквирном одлуком 2008/913/ЈНА од 28. новембра 2008. године о борби против одређених облика и изражавања расизма и ксенофобије путем кривичног права.

У јуну 2013. године усвојена је Стратегија превенције и заштите од дискриминације, са циљем превенције дискриминације и унапређења положаја девет угрожених група (жене; деца; особе са инвалидитетом; старији грађани; лезбејке, хомосексуалци, бисексуалци, трансродни и интерсексуална популација (ЛГБТИ); националне мањине; избеглице, интерно расељена лица и други угрожени мигранти; особе чије здравствено стање може да представља основ за дискриминацију; припадници верских заједница) које су најчешће изложени дискриминацији. У изради је Акциони план уз Стратегију. У спровођењу стратегије учествоваће Повереник за заштиту рвноправности, Канцеларија за људска и мањинска права и Савет националних мањина. Савет за особе са инвалидитетом, који има задатак да врши анализу релевантних политика и да подржи координацију у овој области, основан је 2013. године. За остале аспекте забране дискриминације погледати Поглавље 19 – Социјална политика и запошљавање.

○ *Право на образовање*

Члан 71. Устава гарантује право на образовање. Основно образовање је обавезно и бесплатно, а средње образовање је бесплатно. Право на образовање је детаљније

уређено Законом о основама система образовања, Законом о основном образовању и Законом о високом образовању.

○ *Право на имовину*

Члан 58. Устава гарантује право на имовину и прописује да се право на имовину може одузети или ограничити само у јавном интересу утврђеном на основу закона и уз накнаду која не може бити нижа од тржишне. Законом се може ограничити начин коришћења имовине. Одузимање или ограничење имовине ради наплате пореза и других дажбина и казни дозвољено је само у складу са законом. Законски оквир који се односи на право на имовину додатно је уређен у Закону о враћању одузете имовине и обештећењу, Закону о враћању имовине црквама и верским заједницама и Закону о пријављивању и евидентирању одузете имовине.

○ *Родна једнакост и права жена*

Према члану 15. Устава, држава јемчи једнакост између жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности. Заштита родне равноправности такође је уређена Законом о родној равноправности, Законом о забрани дискриминације, Законом о изборима и посланицима, Законом о локалним изборима, Законом о Советима националних мањина.

Основна стратешка документа у овој области су Стратегија борбе против насиља према женама и Стратегија за превенцију и заштиту жртава трговине људима, као и Национална стратегија за унапређење положаја жена и унапређење родне равноправности за период 2010-2015. године, као и акциони план који прати стратегију, а који су усвојени 2009. године. Ова стратешка документ имају за циљ достизање шест конкретних циљева: 1) повећање учешћа жена у процесима одлучивања и достизање родне равноправности, 2) побољшање економског положаја жена и достизање родне равноправности, 3) достизање родне равноправности у образовању, 4) унапређења здравља жена и родне равноправности у политици здравствене заштите, 5) превенција и борба против насиља над женама и унапређење заштите жртава, и 6) елиминација родних стереотипа у средствима јавног информисања и промовисање родне равноправности. Србија је 2010. године усвојила Национални акциони план за спровођење Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1325 – “Жене, мир и безбедност”, а 2011. године и Националну стратегију за превенцију и борбу против насиља над женама у породици и ванбрачним заједницама. Управа за родну равноправност у оквиру Министарства рада, запошљавања и социјалне политике (МРЗСП) редовно спроводи кампање јавног информисања. Савет за родну равноправност који је основан 2013. године има за циљ ревизију и давање предлога за унапређење спровођења политика родне равноправности.

Србија је потписница Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације према женама (CEDAW) и њених опционих протокола. Други и трећи периодични извештаји о спровођењу Конвенције CEDAW у Србији израђени су у марту 2011. године. Аспекти

који се односе на запошљавање и социјалне аспекте родне равноправности обрађују се у Поглављу 19 – Социјална политика и запошљавање.

○ *Права детета*

Према члану 64. Устава, деца уживају људска права примерено свом узрасту и душевној зрелости. Деци се гарантује посебна заштита од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања или злоупотребе. Деца рођена изван брака имају једнака права као деца рођена у браку. Према члану 65. родитељи имају право и дужност да издржавају, васпитавају и образују своју децу. Члан 66. уређује са породица, мајка, самохрани родитељ и дете у Републици Србији уживају посебну заштиту у складу са законом. Посебна заштита пружа се деци без родитељског старања и деци која су ометена у психичком и физичком развоју.

Деца млађа од 15 година не могу бити запослена нити, ако су млађа од 18 година, не могу да раде на пословима штетним по њихово здравље и морал.

Законски оквир који се односи на права детета обухвата Кривични законик, Законик о кривичном поступку, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичној заштити малолетника, Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, Закон о парничном поступку, Закон о ванпарничном поступку, Закон о извршењу кривичних санкција, Закон о породичним односима, Закон о наслеђивању, Закон о полицији, Закон о забрани дискриминације, Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, Закон о основама система образовања, Закон о основном образовању, Закон о средњем образовању, Закон о финансијској помоћи породицама са децом, Закон о азилу, Закон о странцима, Закон о Заштитнику грађана, Закон о социјалној заштити, Закон о здравственој заштити, Закон о здравственом осигурању и Закон о младима. Тренутно је у припреми нацрт Закона о правима детета.

Што се тиче правосуђа за малолетнике, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичној заштити малолетника прописује да се дете не може сматрати кривично одговорним за почињено незаконито дело, за које је законом утврђено да представља кривично дело, до напуњене четрнаесте године, и да се на децу не примењују ни кривичне санкције ни друге мере утврђене законом. Закон се према томе односи на малолетне починиоце кривичних дела старости од 14 до 18 година, као и на млађа лица која у време када је дело почињено имају напуњених 18 година али у време суђења још немају 21 годину старости. Закон такође уређује мере заштите деце жртава или сведока током кривичног поступка и предвиђа одређене алтернативне санкције ("диверзиони налози") уместо затворских санкција за малолетне починиоце.

Кривични законик санкционише, интер алиа, кривична дела као што су занемаривање и злоупотреба малолетника (члан 193.), трговину децом ради усвојења (члан 389.), држање у ропству или транспорт поробљених лица (члан 390.) и приказивање порнографског материјала и дечије порнографије (члан 185.).

Србија је ратификовала Конвенције Уједињених нација и Европске уније о правима детета. Србија спроводи Националну стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља (2009 – 2015. године). Акциони план за спровођење Стратегије за унапређење положаја Рома садржи активности у области образовања, социјалне заштите, здравствене заштите, издавања личних докумената, запошљавања и смештаја ради унапређења статуса ромске деце. Савет за права детета основан је 2004. године са задатком да усваја и прати дугорочне политике у овој области.

Представници Србије наводе да је тренутно број деце и младих који су одвојени од родитеља и смештени у систему социјалне заштите износи преко 7.000. Од тог броја, око 80% је смештено у хранитељске породице, док је 20% смештено у установама социјалне заштите. Аспекти који се односе на социјалну инклузију и социјалну заштиту налазе се у Поглављу 19 – Социјална политика и запошљавање.

Процедуралне гаранције

○ Слобода и безбедност

Устав у члану 27. гарантује са свако има право на личну слободу и безбедност. Лишавање слободе допуштено је само из разлога и у поступку који су предвиђени законом. Лице које је лишено слободе од стране државног органа одмах се, на језику који разуме, обавештава о разлозима хапшења или лишавања слободе, о оптужби која му се ставља на терет, као и о својим правима и има право да без одлагања о свом лишењу слободе обавести лице по свом избору. Свако лице лишено слободе има право жалбе суду који је дужан да хитно одлучи о законитости лишења слободе и да нареди пуштање на слободу ако је лишење слободе било незаконито. Казну која обухвата лишење слободе може да изрекне само суд.

Закон о кривичном поступку у члану 2. прописује да „лишење слободе“ обухвата хапшење, задржавање, забрану напуштања стана, притвор и боравак у установи, што имплицира да сваки облик лишења слободе потпада под члан 5. Европске конвенције о људским правима. За сваку фазу лишења слободе Закон о кривичном поступку наводи законски основ, надлежност, временско ограничење, и ревизију по службеној дужности као и могућност жалбе. Према одлуци судије надлежног за претходни поступак, оптужени може да буде задржан три месеца од датума лишења слободе при чему је судија обавезан да размотри услове за продужење притвора, чак и без захтева странке, сваких тридесет дана (члан 215. Кривичног законика). Након подизања оптужнице, разматра се питање задржавања у притвору (члан 216. Кривичног законика). Задржавање у притвору након подизања оптужнице може да траје док се оптужени не пошаље на издржавање кривичне санкције, а не може да траје дуже од трајања изречене кривичне санкције по првостепеној пресуди. Права оптуженог наведена су у Закону о кривичном поступку (члан 68.). Малолетни починиоци кривичних дела не могу бити у притвору дуже од 12 месеци, у случају млађег малолетника (14-16 година) односно 14 месеци, у случају старијег малолетника (16-18 година). Судско веће за малолетне починиоце кривичних дела разматра једном месечно да ли и даље постоје основи за

притвор и доноси одлуку о укидању или продужетку притвора. Незаконито лишавање слободе кажњава се затворском казном према Кривичном закону (члан 132.).

○ **Право на правично суђење**

Према члану 32. Устава, свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и оптужбама против њега. Надаље, свакоме се гарантује право на бесплатног преводиоца, ако не говори или не разуме језик који је у службеној употреби у суду, и право на бесплатног тумача ако је слеп, глув или ментално онеспособљен. Јавност и медији могу да буду искључени током читавог поступка који се спроводи пред судом или у делу поступка, само ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, интереса малолетника или приватности учесника у поступку, у складу са законом.

Чланови 33. (право на одбрану), 34. (начело правне сигурности, утврђивање казни, пресумпција невиности, и начело *ne bis in idem*), 36. (право на једнаку заштиту права и на правно средство) и 67. (право на правну помоћ), додатно уређују права осумњиченог, оптуженог и окривљеног лица у складу са чл. 6, 7, и 13. ЕКЉП. Гарантовање права на праведно суђење које је дато у члану 32. Устава такође подразумева право приступа правосуђу под истим условима за све.

Што се тиче процедуралних права осумњичених или оптужених лица у кривичном поступку; представници Србије су навели да је правни оквир у Србији у потпуности усклађен са Директивом 2010/64/ЕУ о праву на превод и тумача у кривичном поступку као и са Препорукама из мапе пута за јачање процедуралних права осумњичених или оптужених лица у кривичном поступку из новембра 2009. године.

Што се тиче права на правну помоћ, Устав прописује да је право на правну помоћ дозвољено под "условима наведеним у закону". Правну помоћ треба да пружају правно квалификована професионална лица, у облику независне и самосталне службе, или јединице за пружање бесплатне правне помоћи у оквиру локалних самоуправа, у складу са законом. Правну помоћ пружају адвокати, као независну и самосталну услугу и службе за бесплатну правну помоћ.

У припреми је Закон о бесплатној правној помоћи. Бесплатна правна помоћ у грађанским стварима уређена је Законом о парничном поступку (члан 85.), а у кривичном поступку Законом о кривичном поступку (члан 73.).

Члан 36. Устава гарантује равноправну заштиту права пред судом и другим државним органима, органима који врше јавна овлашћења и органима аутономне покрајине или локалне самоуправе. Свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке која се односи на његова права, обавезе и законске интересе. Према Закону о кривичном поступку (члан 85.) када се окривљени први пут саслушава биће информисан о својим правима и биће му омогућено да користи своја права. Окривљени

такође има право на присуство браниоца током саслушања (члан 68.). Уколико окривљени не разуме језик поступка, има право на превод и тумача. Међутим, дозвољено је одрећи се права на преводиоца само уколико окривљени да изјаву да не разуме језик поступка и да се изричито одриче права на преводиоца након упозорења од стране тела које води поступак.

Поштовање и заштита мањина и културних права

Представници Србије су навели да 14,5% становништва Србије чине националне мањине. Заштита права националних мањина је загарантована Уставом. Према члану 14. Устава, Република Србија штити права националних мањина и јемчи посебну заштиту националним мањинама ради остварења потпуне равноправности и очувања њиховог идентитета. Члан 47. наводи да је изражавање националне припадности слободно, а члан 48. подстиче уважавање разлика. Члан 75. гарантује припадницима националних мањина посебна индивидуална или колективна права, поред права која су Уставом зајемчена свим грађанима. Права која се гарантују припадницима националних мањина обухватају (1) право учествовања у одлучивању или право да самостално одлучују о појединим питањима везаним за њихову културу, образовање, информисање и службену употребу језика и писма, у складу са законом, као и (2) избор националних савета у циљу остваривања права на самоуправу у области културе, образовања, информисања и службене употребе језика и писма, у складу са законом.

Члан 76. забрањује дискриминацију националних мањина и прописује да се не сматрају дискриминацијом посебни прописи и привремене мере које Република Србија може увести у економском, социјалном, културном и политичком животу, ради постизања пуне равноправности између припадника националне мањине и грађана који припадају већини, ако су усмерене на уклањање неповољних услова живота који их посебно погађају. Према члану 77. припадници националних мањина имају право, под истим условима као остали грађани, да учествују у управљању јавним пословима и да ступају на јавне функције. При запошљавању у државним органима, јавним службама, органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе води се рачуна о националном саставу становништва и одговарајућој заступљености припадника националних мањина.

Члан 78. забрањује насилну асимилацију припадника националних мањина и штити их од сваке радње усмерене ка њиховој насилној асимилацији; модалитете спровођења ове одредбе треба уредити законом. Строго је забрањено предузимање мера које би условиле вештачке измене у националној структури становништва у одређеним областима у којима припадници националних мањина традиционално живе у значајнијем броју. Право на очување посебности предвиђено је у члану 79. То укључује да припадници националних мањина имају право на: (1) изражавање, чување, неговање, развијање и јавно изражавање националне, етничке, културне и верске посебности; (2) употребу својих симбола на јавним местима; (3) употребу свог језика и писма; (4) да се поступци пред државним органима, организацијама којима су поверена јавна овлашћења, органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе воде на

њиховом језику, у областима у којима представљају већинско становништво; (5) образовање на свом језику у јавним установама и установама аутономне покрајине; (6) оснивање приватних образовних установа; (7) да на свом језику користе своје име и презиме; (8) да традиционални локални називи, називи улица, насеља и топографске ознаке буду исписане и на њиховом језику, у областима у којима представљају већинско становништво; (9) на потпуно, благовремено и непристрасно обавештавање на свом језику, укључујући и право изражавања, примања, слања и размене обавештења и идеја и, коначно (10) право да оснивају сопствена средства јавног информисања, у складу са законом. Законом се могу прописати додатна права.

Чланови 80. односно 81. Устава односе се на право удруживања и сарадње са сународницима и право на развијање духа толеранције. Члан 100. садржи одредбе о заступљености мањина у Народној скупштини, а члан 180. се бави пропорционалном заступљеношћу националних мањина у скупштинама на нивоу јединица локалне самоуправе и аутономне покрајине.

Заштита мањина уређена је у бројним правним актима, укључујући и Закон о заштити права и слобода националних мањина, Закон о Националним саветима националних мањина, Закон о службеној употреби језика и писма и Закон о забрани дискриминације. Србија је у јуну 2013. године усвојила Стратегију превенције и заштите од дискриминације, а усвојила је и Стратегију о унапређењу положаја Рома, са Акционим планом. Србија је ратификовала Оквирну конвенцију о заштити националних мањина (ОКЗНМ), Европску повељу о регионалним мањинским језицима, Међународни уговор о грађанским и политичким правима, Међународни уговор о економским, социјалним и културним правима и Међународну конвенцију о елиминацији свих облика расне дискриминације.

Канцеларија за људска и мањинска права, Национални савет националних мањина, Повереник за заштиту равноправности и Савет за унапређење положаја Рома и спровођење Декаде инклузије Рома, представљају основни институционални оквир. Осим тога, Јединица за социјалну инклузију и смањење сиромаштва Републике Србије је задужена за спровођење активности и мера са циљем да се унапреди друштвена укљученост угрожених група, укључујући Роме. Осим наведених тела, изабрано је и 19 Националних савета националних мањина, по један за сваку признату националну мањину у Србији. Независне државне институције за заштиту и унапређење људских права су Заштитник грађана, канцеларије заштитника грађана у локалним самоуправама, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, и Повереник за заштиту равноправности.

Представници Србије су навели да се предвиђају измене Закона о Националним саветима националних мањина са циљем прецизнијег уређења правила о саставу, трајању мандата, укидању функција и избору чланова савета.

Мере против расизма и ксенофобије

Члан 49. Устава Републике Србије забрањује подстицање расне, етничке, верске или сваке друге неједнакости или мржње. Закон о забрани дискриминације забрањује дискриминацију по било ком основу, укључујући по основу расе, боје, националне припадности и етничког порекла. Кривични законик утврђује као кривично дело изазивање или распиривање националне, расне или верске мржње или нетрпељивости међу народима и заједницама које живе у Србији (члан 317.), подстицање националне, расне или верске или друге мржње или нетрпељивости понашањем или слоганима на спортским приредбама или јавним окупљањима (члан 344. а) и пропагирање идеје расне супериорности или расне нетрпељивости или дискриминације (члан 387.). За наведена кривична дела запрећене су казне затвора од пет, дванаест, односно три године. Према одредбама члана 54.а Кривичног законика расна, верска, национална, етничка или сексуална мржња сматра се отежавајућом околношћу у складу са препорукама Комитета УН за елиминацију свих облика расне дискриминације (CERD) и Повереника Савета Европе за људска права и ЕКПН..

Поменути закони Србије су делимично усклађени са Оквирном одлуком 2008/913/ЈНА од 28. новембра 2008. године о борби против одређених облика и изражавања расизма и ксенофобије кроз одредбе кривичног права, мада није јасно да ли се поменути закони тумаче на начин који обухвата концепт подстицања на насиље или мржњу на начин како се то тумачи у Оквирној одлуци (за разлику од увреда или конкретног физичког напада). Надаље, Комисија примећује да постојећи закони у Србији не садрже одредбе о подстицању на насиље или мржњу кроз јавно деловање, порицање или грубо тривијализовање одређених међународних кривичних дела, као што је предвиђено чланом 1. (ц) односно (д), Оквирне одлуке. Србија тренутно спроводи Стратегију (2013 – 2018) борбе против насиља и недоличног понашања на спортским догађањима као део своје политике против расизма и ксенофобије.

Агенција ЕУ за основна права

Агенција ЕУ за основна права (FRA) отворена је за учешће држава кандидата у њеном раду – укључујући и Србију – у својству посматрача, након одлуке релевантног Савета удружења, која конкретно указује на природу, опсег и начин учешћа земље у раду Агенције, узимајући у обзир специфичан статус сваке појединачне земље. Србија је формално изразила заинтересованост да постане посматрач у FRA у септембру 2013. године.

Заштита личних података

Члан 42. Устава гарантује заштиту података о личности и забрањује употребу података о личности за друге сврхе осим оне за које се такви подаци прикупљају. Свако има право да буде информисан о личним подацима који се о њему прикупљају као и право на судску заштиту у случају злоупотребе. Србија је ратификовала Конвенцију Савета Европе за заштиту појединаца у односу на аутоматску обраду података о личности као и додатни Протокол о органима надзора и прекограничног протока података.

Закон о заштити података о личности прописује да је обрада података без сагласности дозвољена између осталог ради постизања виталних интереса лица на које се подаци односе или треће стране, посебно њихових живота, здравља и физичког интегритета. Према члану 14. став 5. подаци се прикупљају између осталог ради заштите виталних интереса лица на које се подаци односе, посебно њиховог живота, здравља и физичког интегритета. Члан 23. прописује између осталог да се право на обавештење, приступ и копију може ограничити уколико би обавештење озбиљно угрозило приватност или важан интерес лица, посебно живот, здравље и физички интегритет.

Припремају се измене Закона са циљем да се закон усклади са Директивом 95/46/ЕЗ Европског парламента и Савета од 24. октобра 1995. године о заштити појединца у вези са обрадом података о личности и о слободном кретању таквих података, , као и са Директивом 2002/58/ ЕЗ о изменама Директиве 2009/136/ ЕЗ. Србија је такође навела да предвиђа измене Устава ради бољег дефинисања заштите података о личности укључујући детаљније одредбе о праву на приватни и породични живот, у складу са тим како је то право дефинисано чланом 8.ЕКЈП.

Закон о слободном приступу информацијама од јавног интереса обезбедио је правни основ за установљавање Повереника за информације од јавног интереса и заштиту података о личности, као самосталног државног органа независног у вршењу својих овлашћења. Повереника именује Народна скупштина на период од седам година. Повереник подноси годишње извештаје Народној скупштини и Председнику Републике, Влади и Заштитнику грађана.

По члану 146. Кривичног законика, за неовлашћено прикупљање, обраду или коришћење података о личности запрећене су новчане и затворске казне.

II.d Права грађана ЕУ

Право да гласа и да буде биран на изборима за Европски парламент

Органи Србије су навели да спровођење овог права захтева измене законодавства.

Право да гласа и да буде биран на општинским изборима

Устав Републике Србије утврђује право грађана на локалну самоуправу, које остварују непосредно или преко својих слободно изабраних представника (члан 176.). Закон о локалним изборима уређује избор представника органа општина и градова на основу пропорционалног изборног система. Да би се осигурало право грађана да гласају и буду бирани као кандидати на локалним изборима, биће потребно да Србија усклади свој национални законски оквир са правним тековинама ЕУ а посебно са Директивом Савета 94/80/ ЕС и 93/109/ ЕС.

Право на слободно кретање и пребивалиште у оквиру Европске уније

Од грађана ЕУ се не захтева поседовање визе када улазе у Србији. Виза може да буде потребна за чланове породице зависно од њиховог држављанства. Држављанима ЕУ и члановима њихових породица потребна је дозвола привременог боравка када по први

пут бораве у Србији са циљем да раде, образују се, или ради спајања породице или када је боравак дужи од 90 дана. Да би се осигурало право грађана ЕУ на слободно кретање и пребивалиште у оквиру Европске уније, биће потребно да Србија усклади своје постојеће законодавство са правним тековинама ЕУ.

Дипломатска и конзуларна заштита

Закон о спољним пословима уређује вођење спољних послова, организацију дипломатских представништава и конзуларних канцеларија, као и обезбеђење конзуларне заштите за држављане Републике Србије у иностранству. Представници Србије су навели да је потребно да Србија измени овај Закон како би испунила захтеве из Одлуке о представницима влада држава чланица са састанка Савета од 19. децембра 1995. године о заштити држављана Европске уније преко дипломатских и конзуларних представништава.

III.Процена степена усклађености и капацитета за спровођење

Србија је показала значајан степен познавања стратешког и политичког оквира ЕУ у овој области и започела је процес спровођења важних реформи ради усклађивања свог законодавства са правним тековинама ЕУ и ради испуњавања европских стандарда. Међутим, потребни су додатни напори, посебно у циљу осигурања пуне независности, непристрасности и ефикасности правосуђа, као и успостављања поузданог начина за праћење истрага и донетих пресуда у случајевима корупције и у правцу делотворне примене одредби о људским правима.

III.a Правосуђе

Независност

Независност правосуђа је, у начелу, уређена Уставом (чл. 4. и 149.). Међутим, постојећа правила – посебно улога Народне скупштине у избору и разрешењу судија – представљају значајан недостатак и стварају ризик од политичког утицаја на правосуђе. Народна скупштина такође бира осам од једанаест чланова Високог савета судства, док су остала три члана чланови по службеној дужности, укључујући Председника Врховног касационог суда (именује га Народна скупштина), Министра правде и председника надлежног скупштинског одбора. Исто тако, Републичког јавног тужиоца, руководиоце тужилаштва и све јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца такође поставља Народна скупштина, што је посебно проблематично услед хијерархијске структуре тужилаштва. Именовање једанаест чланова Државног већа тужилаца предвиђено је на исти начин као за Високи савет судства.

Стратегија реформе правосуђа усвојена 2013. године и пратећи Акциони план препознају недостатак независности судија и неоправдани политички утицај на каријеру у тужилаштву. Стратегија препознаје потребу за променом Устава Србије и релевантних закона ради бољег осигурања независности правосуђа. Основана је радна група са задатком да изради предлог измена Устава. Упоредо, у току су разматрања начина који би омогућили да на минимум се сведе опасност од политичког уплитања.

Планиране измене законског оквира обухватају измене Закона о Високом савету судства и Закона о Државном већу тужилаца са циљем да се повећа степен транспарентности и квалитета система именовања. Потребно је да Србија осигура да при изради измена Устава и разради нових правила, професионализам и интегритет буду основни покретачки фактори у процесу именовања, а да поступак именовања буде транспарентан и заснован на принципу вредновања..

Што се тиче оцењивања и напредовања судија и тужилаца, у овом моменту не постоји редовно и систематично оцењивање на основу јасних и транспарентних критеријума које утиче на развој каријере судија и тужилаца на било ком нивоу, укључујући и руководећа места. Акциони план из 2013. године предвиђа успостављање јасног пута напредовања судија и тужилаца. Потребно је да Србија обезбеди да нови систем вредновања рада буде заснован на јасним и транспарентним критеријумима, да искључује сваку врсту спољног, а посебно политичког утицаја и да се не заснива на принципу подређености судија нижих судова судијама виших судова и да буде под надзором релевантног савета/већа. Такође је потребно да се јасније дефинише улога Министарства правде у погледу вршења контроле над радом и учинком судова, укључујући и прикупљање, анализу и процено статистичких података. При изменама законског оквира, потребно је да Србија избегне ситуацију у којој би законодавни или извршни органи имали овлашћења да врше надзор или праћење рада правосуђа.

Акциони план предвиђа мере за унапређење независности и самосталности Савета / Већа тиме што ће се за њихов рад осигурати посебни буџети и финансијска овлашћења. Потребно је ојачати Високи савет судства и Државно веће тужилаштва посебно у њиховој улози стратешког планирања. Процес реформе правосуђа треба да доведе до тога да Савет и Веће имају задатак да осигурају лидерство и управљање у систему правосуђа. Осим преиспитивања улоге Савета и Већа, потребно је преиспитати и њихов састав. У оба случаја, потребно је да Србија обезбеди да најмање једна половина чланова буде бирана из редова судија односно тужилаца. Потребни су даљи напори на повећању транспарентности у раду Високог савета судства и Државног већа тужилаца. Функционисање оба ова тела – посебно у смислу преузимања нових обавеза – мораће да буде подржано довољним административним и сопственим финансијским ресурсима. Потребно је да се појасни временски оквир за окончање ових уставних и законодавних корака.

Потребна је свеобухватна анализа која ће обезбедити да уставне (и накнадне законске) измене обухвате и отклоне све могуће недостатке у погледу независности, непристрасности и ефикасности. Измене, између осталог, треба да реше питања именовања судија и тужилаца, веома дуго трајање пробног рада од три године за кандидате за судије, основе за разрешење судија, правила о дисциплинској одговорности судија, правила о престанку мандата судија Уставног суда, улоге Министарства правде у вези са правосудном управом. Закони који детаљније уређују питања из Устава, као што су Закон о судијама, Закон о уређењу судова, Закон о јавном тужилаштву, закони о Савету односно Већу и Закон о Правосудној академији не могу

да излазе изван оквира садашњег Устава, те ће их бити потребно накнадно мењати након усвајања измена Устава.

Веома је важно да поменуте измене Устава и закона буду предмет широких консултација и јавне расправе да би се осигурало што виши степен "власништва" у оквиру правосудног система. Истовремено, поменуте измене мораће да буду свеобухватне и да отворе пут стварању стабилности у оквиру система судова како би се избегло да сталне промене закона створе код судија осећај несигурности јер то представља опасност од негативних последица по њихову независност.

Пуно поштовање независности правосуђа такође подразумева уздржавање од давања коментара на судске одлуке. Критиковање судских одлука, посебно од стране политичара, представља опасност по независност.

Непристрасност и одговорност

Непристрасност судија и тужилаца се *de lege* осигурава Уставом, Етичким кодексом, Законом о јавном тужилаштву, Законом о судијама, као и одређеним одредбама других закона. Постоји забринутост у погледу делотворног спровођења правила која се односе на сукоб интереса и правилима изузимања. Постојећа правила о "сукобу интереса" захтевају да судије и тужиоци подносе изјаве о финансијском стању. Међутим, не постоје одговарајући механизми за делотворну проверу имовине, што значајно негативно утиче на примену ових правила.

Усвојени су етички кодекси за судије, тужиоце и адвокате, али за сада не постоје делотворни механизми за праћење поштовања ових кодекса. Извештавање и едукација су у почетним фазама.

Одредбе о случајној расподели предмета не гарантују заиста случајну расподелу, посебно у судовима где систем још увек није у потпуности аутоматизован. Међутим, чак и где то јесте случај, остаје простор да се заобиђе случајна природа расподеле предмета. Потребне су јаче гаранције интегритета и транспарентности система расподеле предмета у целом правосуђу (укључујући и тужилаштво), како би се осигурало да су председници судова и јавни тужиоци у потпуности одговорни за све одлуке одступања од система расподеле. Потребна су јаснија правила за примену система која ће важити за све судове. Потребно је даље разрадити правила и услове под којима предмети могу да се повуку од судије и тужиоца.

Одговорност и даље остаје разлог за забринутост. Како је раније наведено (у делу о независности), Србија за сада нема свеобухватан систем периодичног и индивидуалног оцењивања судија и тужилаца. То умањује њихову одговорност и онемогућава праведан и транспарентан систем напредовања. Постојећи систем дисциплинске одговорности судија и тужилаца углавном има за последицу блаже дисциплинске мере и самим тим не производи ефекат одвраћања. Што се тиче поступка разрешења, основи за разрешење нису довољно јасно прописани. Ни процедурална правила нису довољно свеобухватна и могу да угрозе начела правичног суђења (нпр. двострука надлежност

дисциплинске комисије у истрази и доношењу одлука у дисциплинском поступку захтева разматрање). Рокови застаревања у вези са дисциплинским поступком су кратки, што такође објашњава ограничен број поступака који се окончава коначном одлуком. Капацитет дисциплинских тела потребно је додатно ојачати. За сада је спроведен само један поступак разрешења судије и један поступак разрешења тужиоца, а број изречених дисциплинских санкција је веома мали. Потребно је да Србија успостави функционалан, јасан и непристрасан дисциплински поступак који ће откривати и решавати нерегуларности и истовремено осигурати конзистентну дисциплинску праксу.

Имајући у виду горе наведено као и из разлога независности и смањења опасности од спољних утицаја, од суштинског је значаја да се надзор који врши Министарство правде не односи на сам предмет рада судова. Потребно је да Савет и Веће изграде капацитете за надзор на основу јасних правила и са адекватним овлашћењима која им омогућавају да делују *ex officio* или на основу информација од грађана, државних органа или других правних лица у вези са питањима интегритета или професионалних пропуста, између осталог.

Судије и тужиоци уживају функционални имунитет. Иако су представници Србије навели да их он штити само од лишавања слободе, поље примене ових одредби и поступака за одузимање функционалног имунитета нису у потпуности јасни и потребно је да се размотре како би се осигурала пуна одговорност судија и тужилаца по кривичном закону.

У оквиру свеукупног оквира за гарантовање непристрасности као и са циљем да се обезбеди конзистентан приступ закону и једнообразност судске праксе, потребни су даљи кораци којима ће се осигурати благовремено објављивање и лак приступ судским одлукама.

Професионализам / стручност / ефикасност

Потребно је реформисати концепт и осигурати капацитете Правосудне академије како би она постала адекватно место уласка у правосудну професију кроз примену механизма контроле квалитета. За сада још увек није успостављан систем процене потреба за обуком на систематичнији начин као део редовне процене професионалног учинка судија и тужилаца. Потребно је обезбедити увођење посебних обука за руководиоце (председнике судова и јавне тужиоце). Стратегије реформе правосуђа из 2013. године има за циљ да трансформише Правосудну академију у обавезну улазну тачку за систем правосуђа. Међутим, Уставни суд је својом одлуком недавно прогласио неуставном одредбе одређеног броја закона које садрже обавезу предлагања за судије и тужиоце оне који заврше обуку у оквиру Академије.

Даљи кораци у реформи мреже судова (како се предвиђа Националном стратегијом) захтеваће да се претходно обави свеобухватна анализа, посебно у смислу трошкова, ефикасности и приступа правди. Биће потребно да се изгради један снажан систем за мерење оптерећења предметима који би осигурао и равномернију расподелу предмета

међу судијама и тужиоцима. У краткорочном смислу и са циљем да се ојачају преоптерећени судови и тужилаштва биће потребно размотрити подстицајне мере које би допринеле добровољној мобилности судија и тужилаца.

Највећи број пресуда изречених од стране Европског суда за људска права односи се на кршење права на правично суђење услед дужине трајања поступка и на неизвршење одлука домаћих судова. Због тога је потребно да Србија успостави и спроведе „програм решавања старих предмета“. Мере о којима се може размишљати са циљем да се смањи број старих предмета пред судовима могу да обухватају алтернативно решавање свих грађанских и привредних спорова (нпр. путем медијације) као и смањење броја старих предмета извршења путем више мера, као на пример коришћења услуга јавних бележника и приватних извршитеља. Потребно је уложити напоре да се унапреди делотворно извршење судских одлука.

Правосуђе у Србији остварило би користи од даље аутоматизације и примене савремених ИКТ инструмената. Србија планира да развије систем „*e- правосуђа*“ на основу посебне стратегије. То би требало да укључи и успостављање поузданог система за прикупљање комплетних статистичких података о раду судова, дужини трајања поступка и распоређеним људским и финансијским ресурсима. Аутоматизован систем праћења дужине трајања поступка потребно је увести, што представља један од начина смањења броја старих предмета. Неопходни су даљи напори за модернизацију инфраструктуре судова и тужилаштва.

Упркос законодавних и организационих променама које су спроведене последњих година, реформа правосуђа у погледу стварних резултата је тек у раној фази и у оквиру реформе биће неопходно ухватити се у коштац са озбиљним недостацима, укључујући недостатке на уставном нивоу. Спровођење Стратегије реформе правосуђа и пратећег Акционог плана је започело. Важно је детаљније разрадити садржај, редослед спровођења различитих корака и израчунати конкретне трошкове за све активности како би се то уклопило у реалан временски распоред спровођења реформе. Кључни елемент за успешност реформе биће и снажан механизам праћења, одговарајући финансијски ресурси и боља сарадња између свих укључених актера.

Ратни злочини

Србија поседује одговарајући процедурални правни оквир за истраге, кривично гоњење и пресуђивање у предметима ратних злочина. Успостављена је добра и делотворна сарадња Тужилаштва а ратне злочине Србије са органима кривичног гоњења у региону и са Међународним кривичним судом за бившу Југославију. Међутим, потребно је обратити посебну пажњу на учинак суђења за ратне злочине. То подразумева потребу да се избегне перцепција некажњивости тако што ће се осигурати да се о свим наводима спроведе адекватна истрага и да се након тога покрене кривично гоњење и суђење, уз обезбеђење пропорционалности изречених казни и равноправно поступање према осумњиченима, укључујући и случајеве у којима су високо рангирани званичници према наводима укључени у ратне злочине; подизање степена сигурности сведока и сведока сарадника; унапређење служби за сведоке и сведоке сараднике;

постизање већег степена поверљивости у истрагама, укључујући исказе сведока и сведока сарадника. То такође подразумева адекватне ресурсе у правосуђу и тужилаштву.

Препоруке

Србија спроводи нову Стратегију реформе правосуђа са Акционим планом за период 2013.– 2018. године. Предвиђене активности требало би реализовати у наведеним роковима. Успостављање делотворног и функционалног механизма за праћење требало би да осигура редовно и пажљиво праћење резултата спровођења Стратегије. Крајем 2015. године требало би спровести периодично преиспитивање. Тамо где се покаже потребно, неопходно је предузети брзе корективне мере. На основу приоритета утврђених у Стратегији и већ предвиђених активности, Србија ће ревидирати и изменити акциони план обраћајући посебну пажњу на следећа питања:

Независност:

- Уз подршку спољних експерата, Србија би требало да изврши темељну анализу постојећих решења/могућих амандмана на Устав имајући у виду препоруке Венецијанске комисије и европске стандарде, обезбеђујући независност и одговорност правосуђа. Промене би, између осталог, требало да обухвате следеће:
  - Систем одабира, предлагања, избора, премештаја и престанка функције судија, председника судова и јавних тужилаца, односно заменика јавних тужилаца би требало да буде независан од политичког утицаја. Улазак у правосудни систем треба да буде заснован на објективним критеријумима вредновања, правичним процедурама одабира, отворен за све кандидате одговарајућих квалификација и транспарентан из угла опште јавности. Високи савет судства и Државно веће тужилаца би требало да буду ојачани на начин који би подразумевао преузимање водеће улоге у управљању правосуђем, па и када је реч о имунитетима. Њихов састав требало би да буде мешовит, без учешћа Народне скупштине (изузев искључиво деклараторне улоге) са најмање 50% чланова из правосуђа који представљају различите нивое јурисдикције. Изабрани чланови би требало да буду одабрани од стране колега;
  - Органи законодавне или извршне власти не би требало да имају овлашћење да контролишу или надгледају рад правосуђа;
  - Преиспитати пробни период у трајању од три године за кандидате за судије и заменике тужилаца;
  - Прецизирати разлоге за разрешење судија;
  - Прецизирати правила која се односе напрекид мандата судија Уставног суда.
- Осигурати избор преосталих председника судова (посебно основних и виших судова).
- Потребно је установити правичан и транспарентан систем напредовања судија и јавних тужилаца укључујући периодично професионално оцењивање учинка рада судија и јавних тужилаца. Потребно је установити систем за надзор и евалуацију примене ових стандарда у пракси. Савети треба да сносе одговорност за доношење одлука о напредовању, распоређивању на ниже радно место или разрешењу.

- Потребно је обезбедити довољно административних капацитета као и буџетска овлашћења Високог савета судства и Државног већа тужилаца над сопственим буџетом како би им се омогућило да ефективно извршавају своје обавезе. Њихов рад би требало да буде транспарентан и да подлеже институционалној одговорности.
- Установити јасну процедуру јавног реаговања за Високи савет судства и Државно веће тужилаца у случајевима политичког утицаја на рад судства и јавног тужилаштва.
- Осигурати пуно поштовање судских одлука укључујући и подизање свести да критиковање судских одлука, нарочито од стране политичара, представља ризик по независност правосуђа.
- Обезбедити учешће цивилног друштва и струковних удружења у дефинисању будућих корака у реформском процесу, као и у надзору над спровођењем акционих планова.
- Обезбедити усвајање посебних закона у вези са институцијама правосуђа Републике Србије а у вези са обавезама Републике Србије проистеклим из Првог споразума од 19. априла 2013. године

Непристрасност и одговорност

- Прецизирати и примењивати правила о аутоматској (случајној) расподели предмета, укључујући и проналажење техничких решења за избегавање заобилажења система. Обезбедити да систем не буде подложен манипулацијама као и да буде предмет редовног инспекцијског надзора од стране инспектората.
- Ојачати одговорност судија и јавних тужилаца кроз строгу примену свих законских и дисциплинских средстава, укључујући следеће:
  - Обезбедити ефективну имплементацију одредаба о „сукобу интереса” и њихове измене и допуне у случају потребе;
  - Обезбедити ефективну верификацију имовинских карата и унакрсне провере са релевантним информацијама;
  - Ефективно праћење поштовања етичког кодекса и спровођење додатних активности везаних за евалуацију и обуку судија и јавних тужилаца у области етике;
  - Преиспитати у мери у којој је неопходно и ефективно применити правила о дисциплинској одговорности и поступку разрешења;
  - Извршити поновну процену система функционалног имунитета и обезбедити пуно кривичну одговорност судија и јавних тужилаца;

Стручност/компетентност/ефикасност

- Унапредити Правосудну академију као центар за сталну и почетну обуку судија и јавних тужилаца у складу са одлукама Уставног суда о одредбама Закона о јавном тужилаштву и Правосудној академији, кроз:
  - увођење годишњег програма обуке који обухвата све области права, укључујући и право ЕУ;
  - обезбеђивање потребних ресурса и увођење система контроле квалитета почетне и специјализоване обуке.

- Развити систем који омогућава процену потреба за обуком као сегмент вредновања резултата рада судија и јавних тужилаца.
- Спровести свеобухватну анализу у погледу трошкова, ефикасности и приступа правди пре предузимања даљих корака у реформи мреже судова.
- Усвојити и спроводити средњерочну стратегију људских ресурса за правосуђе на основу анализе потреба и обима посла, а имајући у виду могуће даље промене у структури судова, избору и обуци кадрова.
- Пронаћи одрживо решење проблема неједнаке оптерећености судија и јавних тужилаца бројем предмета.
- Спровести Програм за решавање старих предмета, укључујући и увођење метода алтернативног начина решавања спорова.
- Унапредити извршење пресуда, посебно у предметима из области грађанског права.
- Постепено развијати систем е-правосуђа, као средство за унапређење ефикасности, транспарентности и целовитости судског процеса, надоградњом постојећег система за аутоматско управљање предметима. Обезбедити доступност поуздане и уједначене правосудне статистике и увођење система за праћење трајања судских поступака.
- Различитим средствима унапредити уједначеност судске праксе (размотрити поједностављење судског система укидањем судова мешовите надлежности и могућност изјављивања жалбе Врховном касационом суду против сваке правноснажне одлуке), као и кроз обезбеђивање електронског приступа судским одлукама и сентенцама и њихово објављивање у разумном временском року.
- Надзор над применом новог Законика о кривичном поступку и предузимање корективних мера где је потребно.
- Направити средњерочни пресек стања крајем 2015. године, као и процену утицаја 2018. године засновану на резултатима оствареним спровођењем Стратегије из 2013. године и пратећег ажурираног Акционог плана. На основу ове процене, дефинисати, где је то потребно, мере за преостали период до придруживања.

Ратни злочини

- Обезбедити да све оптужбе буду адекватно истражене, а окривљени потом процесуирани и изведени пред суд.
- Осигурати пропорционалност казни.
- Осигурати једнако поступање према осумњиченима, укључујући предмете високо рангираних званичника који су наводно умешани у ратне злочине.
- Подићи ниво безбедности сведока и сведока сарадника на виши ниво и унапредити рад служби за подршку сведоцима и сведоцима сарадницима.
- Осигурати поверљивост истраге укључујући и сведочење сведока и сведока сарадника.

Ш.6 Борба против корупције

Свеобухватно, у Србији постоји распрострањена корупција у многим областима јавног живота и представља и даље озбиљан разлог за забринутост. Дела корупције подстичу појаву организованог криминала док корупција у приватном сектору, посебно у

приватизацији, утиче на економски развој и напредак. Утисак је да корупција представља најпроблематичнији фактор у области пословања у Србији.³

Недостаци у правном и нормативном оквиру олакшавају корупцију. Неопходни су напори у свим областима да се унапреди квалитет израде прописа, да се поједноставе процедуре и да се јасније дефинишу правила која се односе на спровођење закона. Без обзира на чињеницу што је борба против корупције рангирана високо на политичкој агенди, и без обзира на остварена побољшања у законском оквиру и оквиру за борбу против корупције, у пракси још увек није остварен одржив напредак.

Општи оквир за борбу против корупције највећим делом постоји (укључујући Кривични законик и Законик о кривичном поступку), али у законодавној области и даље постоје недостаци, што захтева свеобухватно преиспитивање. Србија је потписала и ратификовала све најважније међународне инструменте за борбу против корупције, али је потребно обезбедити да сви релевантни закони буду у потпуности усклађени са одредбама тих инструмената и доследно примењивани. Србија је остварила добар напредак у усклађивању са препорукама Групе држава против корупције (**GRECO**) из најновијих евалуационих циклус (инкриминација и финансирање политичких партија).

Потребно је значајно оснажити институционалну структуру, како кадровски тако и у смислу поштовања пуне независности органа унутрашњих послова и правосуђа у спровођењу истрага високе корупције. Савет за борбу против корупције обавља улогу кључног „пса чувара“ у пољу политике борбе против корупције у Србији, и потребно је и даље да то ради, а да истовремено служи као саветник Влади по питањима борбе против корупције. Србија је такође основала Агенцију за борбу против корупције (**АБПК**) са широким мандатом, укључујући послове који се односе на изјаве о имовинском стању и приходима, спречавање сукоба интереса, контролу финансирања политичких субјеката, вршење надзора над плановима интегритета и праћење Стратегије за борбу против корупције. Србија припрема измене правног основа за Агенцију са циљем да унапреди њену ефикасност. Уколико Србија задржи садашњи обим послова Агенције, онда је неопходно да Агенцији обезбеди довољно кадрова и довољан буџет обзиром на значајан број послова. У сваком случају, и даље је веома важно да Агенција има на располагању снажне оперативне инструменте и да у свом раду ужива потребну политичку подршку. На пример, извештаји Агенције, које подноси Скупштини, требало би да буду пропраћени одређеним мерама укључујући и корективне мере где је то потребно.

Србија има систем који обавезује функционере да подносе изјаве о имовинском стању и изјаве о сукобу интереса, што је дефинисано Законом о Агенцији за борбу против корупције. Кроз свој годишњи план рада, Агенција се сваке године осим спровођења редовних насумичних контрола истовремено фокусира на другу категорију функционера. Није јасно како би се вршиле истраге у случају да Агенција утврди случајеве потенцијалног незаконитог богаћења, нити ко би за то био надлежан.

---

³ Видети најновије податке Светског економског форума <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report-2013-2014/p/334>.

Потребно је да Србија пронађе адекватно законско и институционално решење да се правовремено позабави случајевима незаконитог богаћења. Потребно је да Агенција има бољу повезаност са различитим базама података што би омогућило да брже открије случајеве незаконитог богаћења.

Србија нема посебан закон о спречавању сукоба интереса. Иако Закон о Агенцији за борбу против корупције садржи одредбе о забрани двоструких јавних функција и о спречавању сукоба интереса, резултати у овој области за сада су веома ограничени. Потребно је да Србија обезбеди јасније законске одредбе и осигура примену одвраћајућих санкција у случају доказаног кршења. Потребно је да Србија настави са спровођењем кампања за подизање информисаности јавности на свим нивоима о спречавању сукоба интереса као кључног елемента у борби против корупције.

Закон о финансирању политичких активности који уређује финансирање политичких партија и изборних кампања је усаглашен са GRECO препорукама. Након избора 2012. године, Агенцији је поднесено 1,056 извештаја о изборној кампањи. 580 политичких субјеката није поднело извештаје. Агенција може да подноси пријаве у случају неподношења извештаја о предизборној кампањи, као и прекршајне пријаве у случају финансијских неправилности, што је Агенција и учинила. Закон предвиђа да у таквим случајевима долази до замрзавања јавних средстава, али за сада се то није десило. Такође, постоје ограничени докази да судови делотворно поступају по пријавама Агенције за прекршајне пријаве. У пракси, средства за санкционисање неправилности у финансирању политичких субјеката и предизборних кампања и даље се недовољно примењују. Такође је потребно да Србија обезбеди да Агенција има неопходне инструменте за детаљне провере финансијских токова и инструменте који ће осигурати да се по пријавама Агенције предузимају одговарајуће мере.

Медији и грађани веома распрострањено користе одредбе Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Иако се у највећем броју предмета добија позитиван одговор, органи су много мање спремни да дају на увид информације у осетљивим областима као што су уговори о приватизацији, јавне набавке, јавни расходи или донације из иностранства за политичке субјекте. У таквим случајевима не постоје делотворни инструменти за извршење. Потребно је да Србија даље унапређује механизме за приступ информацијама и да осигура да одлуке Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности буду делотворно спровођене и да се кршење прописа санкционише.

Србија је такође под утицајем корупције у приватном сектору.⁴ Потребно је да се успоставе механизми за решавање овог питања да би се повратило поверење страних инвеститора. Приватизација такође представља област високог ризика од корупције, прања новца и утаје пореза. Важно је да сви наводи у овој области добију озбиљан

---

⁴"Пословање, корупција и криминал на Западном Балкану: Утицај мита и других кривичних дела на приватне фирме (*Business, corruption and crime in the Western Balkans: The impact of bribery and other crime on private enterprise*). UNODC, 2013 (Студија је финансирана уз подршку Европске комисије)

третман и да их на адекватан начин испрате правосудни органи. Потребно је унапредити транспарентност и одговорност у предузећима у државном власништву или под државном контролом.

Упркос најновијим покушајима да се преквалификују предмети који се воде по члану 359. (злоупотреба положаја) Кривичног законика, и даље постоји тенденција да се претерано користи дело злоупотребе положаја у контексту привредних спорова, укључујући и случајеве где не постоји објективно криминално понашање. У најскоријем року је потребно спровести свеобухватну анализу поглавља из Кривичног законика које се односи на кривична дела у привреди, како је предвиђено Акционим планом за спровођење Стратегије за реформу правосуђа, да би се обезбедиле кредибилне алтернативне пријаве.

Управа за јавне набавке припрема читав низ мера за спречавање и борбу против корупције у области јавних набавки. Биће потребно помно пратити ефекте ових мера.

Србија је основала посебно Тужилаштво за организовани криминал, које је такође надлежно за предмете високе корупције. Широм Србије око 40 тужилаца ради на предметима корупције. На нивоу полиције и судова не постоји специјализација ове врсте. Истражитељи се у свом раду ретко руководе проценом претњи и анализом ризика. Пракса у истрагама, кривичном гоњењу и пресуђивању у предметима корупције полако се гради на свим нивоима, али је и даље недовољна у погледу случајева високе корупције. Требало би ојачати самосталност органа полиције и правосуђа како би се активније бавили наводима о корупцији и с њом повезаним привредним криминалом. Нормалан рад правосуђа често се омета тиме што долази до „цурења“ информација према медијима о планираним истрагама или истрагама које су у току. Сарадња између различитих органа/агенција је донекле унапређена, али је потребно даље радити на њеном унапређењу. Посебно би требало омогућити међусобну повезаност база података и успоставити безбедну платформу за размену обавештајних података.

Финансијске истраге се користе у већој мери него ранијих година, посебно у области одузимања имовине. Међутим, оне се и даље ретко користе за истрагу токова новца и за про-активно разоткривање криминалне делатности, осим у иницијалном предмету. Потребно је да Србија спроведе препоруке Оперативне групе за финансијске активности (**FATF- Financial Action Task Force**) са посебним нагласком на изградњу капацитета за спровођење комплекснијих финансијских истрага упоредо са криминалистичким истрагама, кроз оснивање специјализованих јединица у оквиру полиције (на централном и локалном нивоу), запошљавање и обучавање експерата и увођење савремене технике истраге. За сада још увек није успостављена пракса систематског одузимања имовине која проистиче из кривичног дела у случајевима корупције. Потребно је ревидирати законодавство о одузимању имовине и управљању одузетом имовином и ојачати институционалну структуру. И даље постоје недостаци у прикупљању детаљних статистичких података (видети и Поглавље 24 – Борба против организованог криминала).

Закон о државним службеницима као и Кодекс понашања државних службеника, садрже мере за јачање интегритета у јавном сектору. У оквиру свеобухватне реформе државне управе, потребно је предузети кораке за осигурање вишег степена транспарентности и одговорности у државној управи. Најхитнија потреба се односи на убрзање деполитизације државне управе како би се у њој осигурао интегритет, обезбедило институционално памћење и применило начело неутралности у државној управи. Потребно је ојачати тела за интерну контролу и ревизију. Потребно је делотворно санкционисање у случају кршења етичких правила. Остаје да се усвоји и делотворно спроведе законодавство за заштиту узбуњивача.

Правила у погледу имунитета у Србији потребно је појаснити како би се осигурало несметано вршење кривичних истрага у случајевима навода о корупцији и криминалу.

Недавно усвојена Стратегија за борбу против корупције и пратећи Акциони план обезбеђују одговарајући оквир за решавање већег броја наведених проблема. Међутим, да би се осигурао кредибилитет Стратегије из 2013. године и пратећег Акционог плана, биће неопходно поново извршити процену дефинисаних рокова и одређених буџетских средстава. Подједнако је важно да се оствари институционално „власништво“ над Стратегијом, као и да се успоставе механизми за праћење спровођења и потребна појашњења. Потребно је активно радити на успостављању сарадње између владиног сектора и цивилног друштва у праћењу спровођења.

Препоруке

Потребно је да борба против корупције остане приоритет за Србију. Србија спроводи нову Стратегију за борбу против корупције кроз Акциони план за период 2013 - 2018. године. Потребно је да се предвиђене активности спроведу у наведеним роковима. Потребни су делотворни и функционални механизми праћења реализације који ће омогућити редовно и пажљиво праћење остварених резултата. Такође је потребно да се крајем 2015. године обави периодична ревизија и да се где је то потребно спроведу хитне корективне мере. На основу приоритета дефинисаних Стратегијом и на основу пратећег Акционог плана Србија треба са ревидира и измени Акциони план обрађујући пуну пажњу на следећа питања:

- Проширити политичко и институционално власништво, укључујући и координацију на највишем нивоу, у области борбе против корупције и јасно идентификовати институционално лидерство на високом нивоу у спровођењу стратегије за борбу против корупције;
- Осигурати систематично разматрање препорука Савета за борбу против корупције;
- Осигурати усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ – укључујући и у области дефинисања активне и пасивне корупције – као и усклађености са Конвенцијом УН о борби против корупције (UNCAC);

- Јасно дефинисати координацију и сарадњу између различитих актера задужених за спровођење и праћење спровођења акционог плана.

Превентивне активности против корупције:

- Јасније дефинисати надлежност Агенције за борбу против корупције и осигурати да број запослених кореспондира са надлежностима Агенције. Даље унапредити ефикасност Агенције кроз измењени законски основ и јачати њене административне капацитете како би боље координирала са другим државним органима и организацијама, између осталог, тако што ће бити боље повезана са њима, укључујући преко база података, и тако што ће се њени извештаји, пријаве и препоруке адекватно пропатити; обезбедити делотворне и оперативне надзорне механизме;
- Осигурати делотворно спровођење прописа о контроли финансирања политичких субјеката и финансирању предизборних кампања, посебно кроз делотворне санкције у случајевима када субјекти не поднесу извештаје и када постоје доказане неправилности;
- Унапредити законски и административни оквир за спречавање сукоба интереса и поступање у случају када сукоб постоји. Осигурати добро разумевање овог концепта на свим нивоима;
- Размотрити какво би било адекватно законско и институционално решење за делотворно решавање питања незаконитог богаћења;
- Побољшати правила слободног приступа информацијама од јавног значаја и њихово спровођење у пракси, између осталог у погледу информација о приватизацијама, јавним набавкама, јавним расходима или донацијама из иностранства за политичке субјекте, укључујући и информације које се сматрају 'осетљивим';
- Предузети мере за деполитизацију јавне управе, јачање њене транспарентности и интегритета, укључујући и кроз јачање тела интерне контроле и ревизије;
- Усвојити и спровести нови закон о узбуњивачима и предузети неопходне мере како би систем заштите узбуњивача био ефективнији у пракси;
- Спровести мере за јачање система контроле у јавним набавкама и пратити остварене резултате;
- Усвојити конкретне мере за спречавање и санкционисање корупције у уговорима о приватизацији и у ширем смислу се позабавити питањем корупције у приватном сектору, те унапредити транспарентност и одговорност предузећа у државном власништву и под државном контролом;

- Даље развијати, спроводити и процењивати утицај мера за борбу против корупције у другим посебно осетљивим областима, као што су здравство, опорезивање, образовање, полиција, царина, и локална самоуправа;
- Осигурати укљученост цивилног друштва у програм борбе против корупције.

Репресивне мере против корупције:

- Ревидирати главу кривичних дела против привреде у Кривичном Законику у светлу проналажења алтернатива за дело злоупотребе службеног положаја;
- Осигурати независна, делотворна и специјализована тела за истраге/кривично гоњење, посебно кроз:
  - Предлагање и спровођење мера за јачање независности свих истражних и правосудних органа који се баве истрагама корупције, како би били делотворно заштићени од политичког притиска;
  - Обезбедити одговарајуће ресурсе (буџетске, кадровске и кроз специјалистичку обуку) за све истражне и правосудне органе који се баве истрагама корупције;
  - Унапредити сарадњу и размену информација између органа укључених у борбу против корупције, укључујући и пореске и друге посредно укључене органе, кроз бољу међусобну повезаност база података и кроз успостављање безбедне платформе за комуникацију;
  - Пуну примену нових препорука Оперативне групе ФАТФ и повећање капацитета за спровођење комплексних финансијских истрага упоредо са криминалистичким истрагама, између осталог и кроз јачање специјализоване јединице у Министарству унутрашњих послова и кроз одговарајућу обуку;
- Спроводити делотворне истраге свих навода о корупцији у предметима приватизације и осигурати пуну транспарентност и одговорност како би се слични случајеви избегли у будућности;
- Унапредити прикупљање једнообразних статистичких података о корупцији, уз повлачење јасне разлике између различитих кривичних радњи извршења и уз могућност детаљне процене дужине трајања предмета, резултата, итд.;
- Осигурати да законодавни и институционални оквир омогућавају делотворно привремено и трајно одузимање и управљање имовином која проистиче из кривичног дела, што би довело до већег броја предмета одузимања имовине;
- Предложити мере за полицију и правосудје да се спречи „цурење“ поверљивих података о истрагама ка медијима;

- Ревидирати систем имунитета, тако што ће се осигурати да постоје делотворне процедуре за скидање имунитета како исте не би ометале кривичне истраге за наводе о корупцији и криминалу;
- Спровести периодичну ревизију крајем 2015. и оцену резултата 2018. за резултате остварене спровођењем стратегије из 2013. и пратећих акционих планова и упоредити са свеукупним стањем у погледу корупције у Србији. На основу тога дефинисати потребне мере за преостали временски период до приступања.

III.ц Основна права

Општи део

Устав Србије штити основна права и постоји општи законодавни и институционални оквир у овој области. Остаје да се ојачају свеукупни административни капацитети у области људских права. Недостаци постоје у практичном спровођењу заштите људских права, укључујући и заштиту од стране органа унутрашњих послова и правосуђа. И даље су ограничени административни капацитети и финансијска средства за спровођење основних права.

Људска права

- *Људско достојанство и право на живот и неповредивост личности*

Људско достојанство је зајемчено Уставом. Не постоје индикације о значајним проблемима у погледу спровођења ових права.

- *Забрана мучења и нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања*

Устав забрањује мучење и нељудско или понижавајуће поступање и ова дела представљају кривично дело по Кривичном закону. Ратификовани су сви кључни инструменти. Почев од 2011. године, контрола се спроводи од стране Заштитника грађана као националног механизма за превенцију. Међутим, потребно је ојачати административне капацитете Заштитника грађана.

Лоши услови живота у полицијском притвору захтевају посебну пажњу. И даље постоји потреба за обуком и подизањем нивоа свести о превенцији лошег поступања од стране полиције према лицима у притвору.

Што се тиче услова у затворским установама у новије време су предузете одређене мере за унапређење услова живота у затворима (нпр. кроз Закон о амнестији и повећану примену кућног притвора праћеног електронским уређајима), али те мере још увек нису у потпуности усклађене са европским стандардима, посебно у односу на пренасељеност затвора и на здравствену заштиту затвореника. У децембру 2013. године усвојена је нова Стратегија развоја система извршења кривичних санкција за период 2013-2020. годне, а у припреми су нови Закон о извршењу кривичних санкција и нови Закон о

извршењу ванзаводских санкција и мера који би помогли у додатном побољшању стања.

Законски оквир за забрану мучења је највећим делом успостављен, али је потребно да се практична и доследна примена као и институционална структура додатно ускладе са међународним стандардима, укључујући и судску праксу Европског суда за људска права. То обухвата, *inter alia*, пуно спровођење Препорука Европског комитета за превенцију мучења и нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ). Потребно је даље унапредити едукацију и обуку правосудних органа и органа унутрашњих послова у погледу превенције мучења и лошег поступања.

- ***Забрана ропства, положаја сличног ропству и присилног рада***

Устав забрањује ропство, положај сличан ропству и присилни рад. Није извештавано о значајним проблемима у погледу спровођења ових права.

- ***Поштовање приватног и породичног живота и комуникација***

Устав гарантује поштовање приватног и породичног живота и комуникације, у складу са чланом 8. Европске конвенције о људским правима. Међутим, биће потребно додатно проценити да ли се ограничавање ових права у Србији спроводи у складу са чланом 8. (2) Европске конвенције, посебно да ли је довољно добро уређено коришћење и надзор над коришћењем специјалних техника истраге ради делотворног спречавања злоупотребе.

- ***Право на брак и оснивање породице***

Право на брак и оснивање породице гарантовани су Уставом и Законом о породичним односима. Не постоје извештаји о значајним проблемима у погледу спровођења права на брак и оснивање породице у пракси.

- ***Слобода мишљења, савести и вероисповести***

Слобода мишљења, савести и вероисповести гарантована је Уставом. До сада је регистровано 18 верских заједница. Међутим, недостатак транспарентности и конзистентности у процесу регистрације спречава одређене мање верске групе у уживању њихових права. Једнако право на верске услуге на одређеним мањинским језицима није у пракси доследно загарантовано. Правилник о црквама и верским заједницама садржи неке спорне одредбе и може да узрокује кршења начела државне неутралности у погледу унутрашњих питања верских заједница. Потребно је побољшати административне капацитете Министарства правде (Одељења за нормативне послове и Одељења за вођење регистара, као и Управе за сарадњу са црквама и верским заједницама).

- ***Слобода изражавања укључујући и слободу и плурализма медија***

Слобода изражавања је загарантована Уставом и законом. Потребна је веће одлучност за спровођење Медијске стратегије из 2011. године која укључује повлачење државе из

власништва у средствима јавног информисања. Још увек постоје различите форме државног власништва и укључености државе, укључујући на локалном нивоу и преко савета националних мањина. Осим тога, државна средства намењена медијима користе се на начин који није транспарентан преко јавног оглашавања.

Претње и насиље према новинарима и даље представљају разлог за забринутост и доприносе само-цензури. Одређеном броју новинара потребна је заштита полиције, а постоји тенденција да се то посматра као нормална пракса. Оснивање Комисије која има задатак да размотри случајеве неразрешених убистава новинара довела је у јануару 2014. до нових хапшења и до битног напретка у једном предмету. Потребно је да Комисија настави са радом како би се осигурало да сви релевантни предмети буду детаљно поновно размотрени.

Чести су случајеви медијских кампања по основу анонимних или „процурелих“ извора у вези са истрагама које су у току или са најавама хапшења пре него што до њих дође. Оваква пракса отежава кривичне истраге, крши законе о личним подацима и доводи у питање претпоставку невиности.

- ***Слобода окупљања, укључујући слободу оснивања политичких партија и право на оснивање синдиката***

Законски оквир је највећим делом успостављен, укључујући и уставне гаранције слободе окупљања и удруживања, као и слободу оснивања политичких партија и право оснивања синдиката. Међутим, потребни су даљи напори за усклађивање Закона о јавном окупљању са чланом 11. Европске конвенције о људским правима и основним слободама и чланом 12. Повеље о основним правима Европске уније, посебно у односу на право на мирно окупљање, места на којима могу да се одржавају јавна окупљања, одговорности организатора јавних скупова и разлога за забрану или отказивање јавних скупова. У припреми су измене Закона о јавном окупљању, а такође ће бити потребно ускладити и уставне одредбе. Потребно је обратити већу пажњу на осигурање пуног и делотворног вршења слободе окупљања за све сегменте друштва, укључујући мањинске групе и ЛГБТИ популацију, чија Парада поноса се већ три године узастопно забрањује из безбедносних разлога.

- ***Поступање са социјално угроженим особама и особама са инвалидитетом и начело забране дискриминације***

Законски оквир је највећим делом успостављен и релевантне међународне конвенције ратификоване. Закон о забрани дискриминације који забрањује сваку врсту дискриминације усвојен је у марту 2009. године. Усвојена је и свеобухватна Стратегија за спречавање дискриминације (2013 – 2018. године), а очекује се усвајање Акционог плана за њено спровођење. Потребни су напори за пуно усклађивање прописа о забрани дискриминације са правним тековинама ЕУ у погледу изузетака од начела једнаког поступања, дефиниције посредне дискриминације и обавезе да се осигура прихватљив смештај запослених са посебним потребама.

Повереник за заштиту равноправности континуирано ради на подизању нивоа свести о питањима дискриминације и о постојећим механизмима за заштиту од дискриминације. То је довело до већег броја притужби примљених од грађана. Потребно је да надлежни органи повећају административне капацитете ради поступања по повећаном дотоку притужби.

Закон о заштити лица са менталним сметњама и Закон о правима пацијената ојачали су законски оквир, али остаје потреба за унапређењем надзора над условима живота у установама социјалне заштите и психијатријским болницама. Потребно је обратити већу пажњу на друштвену интеграцију особа са инвалидитетом.

Учињени су напори у правцу показивања веће отворености за заштиту лезбејки, хомосексуалаца, бисексуалаца, трансродних и интерсексуалних особа (ЛГБТИ) и да се унапреди дијалог са организацијама цивилног друштва које су активне у овој области. Постигнут је активнији приступ процесуирању дискриминације против ЛГБТИ популације, што је резултат обуке полиције, развоја судске праксе и унапређења сарадње са особама ЛГБТИ у својству сведока. Ипак, особе које припадају ЛГБТИ популацији, као и активисти цивилног друштва који се баве промовисањем и заштитом права ЛГБТИ популације, и даље су изложени дискриминацији, како пред јавним органима тако и у друштву.

Потребно је да надлежни органи појачају напоре за делотворну заштиту група које су у највећој мери изложене дискриминацији, посебно Рома, заштиту од говора мржње и претњи. (За друге аспекте борбе против дискриминације погледати и Поглавље 19 – Социјална политика и запошљавање).

○ *Право на образовање*

Право на образовање је зајемчено Уставом и додатно уређено националним законским оквиром. образовање на језицима мањина потребно је даље доследно реализовати у целој Србији, а посебно у областима где постоји исказана потреба мањина и истовремено потребно је осигурати да не доводећи у питање учење службеног језика или наставе на том језику омогућити социјалну инклузију мањина у друштво.

Упркос даљем порасту стопе уписа ромске деце у образовни систем, ромска деца се и даље суочавају са потешкоћама и бележе се значајне стопе напуштања школовања.

○ *Право на имовину*

Право на имовину је генерално осигурано, иако је процес спор и постоји значајан број нерешених предмета. Агенција за реституцију прима око 1.000 захтева месечно и до сада је донела око 6.100 одлука.

○ *Родна равноправност и права жена*

Родна равноправност је загарантована Уставом и законом. Потребно је даље јачати административне капацитете Управе за родну равноправност у оквиру Министарства

рада, запошљавања и социјалне политике (МРЗСП). Промовисање родне равноправности и права жена је током протеклих година континуирано унапређивано. Међутим, потребно је делотворно спровођење, посебно у области породичног одсуства, сексуалног узнемиравања и неједнакости у напредовању у каријери и платама. Потребна је боља заштита права жена, посебно у унапређењу једнакости на раду и решавању насиља у породици, што је и даље разлог за забринутост. (За друге аспекте права жена и радног законодавства погледати Поглавље 19 – Социјална политика и запошљавање);

○ *Права детета*

Иако углавном постоји добар законодавни оквир, потребни су додатни напори да се осигура пуно спровођење. И даље постоји јаз између закона и праксе, као на пример у случају деце са инвалидитетом, континуирано високе стопе насиља, недостатак ресурса у гарантовању слободног избора услуга социјалне заштите, веома низак степен свести код деце и младих о овим законима и њиховим правима. Од суштинског је значаја да се осигура координација и надзор ради пуне заштите права детета и да се осигура да Савет за заштиту права детета има одговарајуће ресурсе на располагању и да је оспособљен да извршава свој мандат и да делотворно врши надзор над спровођењем бројних акционих планова и стратегија у области права детета. Растући степен вршњачког насиља у школама и даље је питање које представља разлог за забринутост. Потребни су додатни напори на превенцији и решавању проблема насиља међу децом.

Што се тиче положаја малолетника у правосуђу, конзистентно се успостављају посебни програми прилагођени потребама деце и младих и улажу се напори за побољшање притворских установа који за сада нису усклађени са међународним стандардима. Политика деинституционализације за децу са инвалидитетом захтева даља побољшања.

Процедуралне гаранције

Право на личну слободу и безбедност, као и право на правично суђење загарантовани су Уставом. Ефективно спровођење права на правично суђење је под негативним утицајем недостатака у правосудном систему (видети горе наведено), а посебно прекомерним трајањем поступка, као и недостацима у области надлежности различитих врста судова.

Што се тиче приступа правди, у јулу 2013. године је спроведена реформа судова за прекршаје са циљем да се унапреди приступ правди. Међутим, постизање бољег стања у овој области отежано је услед неравномерне расподеле посла у оквиру правосуђа, дужине трајања поступка, и заосталих предмета. Непостојање система за пружање бесплатне правне помоћи, уз недавно усвајање адверсарног модела ау кривични поступак, заснованог на једнакости странака, покреће нова питања која су разлог за забринутост.

Неопходно је ојачати одредбе о праву на браниоца у складу са Директивом 2013/48/ЕУ – а посебно у погледу чињенице да је неопходно осигурати да осумњичени и окривљени има приступ браниоцу без непотребног одлагања и пре саслушања од стране органа унутрашњих послова. Приступ браниоцу такође зависи од постојања система бесплатне правне помоћи.

Одредбе у законима Србије које омогућавају одрицање од права на преводиоца (уколико особа изјави да зна језик поступка) нису у складу са Директивом 2010/64/ ЕУ о правима на преводиоца и превод.

Потребно је ојачати право на информисаност како би се постигла усаглашеност са Директивом 2012/13/ ЕУ.

Потребно је спровести минималне стандарде о правима, подршци и заштити жртава и сведока кривичног дела у складу са Директивом 2012/29/ ЕУ.

Поштовање и заштита мањина и културних права

Србија поседује широк уставни и законодавни оквир који омогућава заштиту мањина и потписница је међународних инструмената као што су Оквирна конвенција Савета Европе о заштити националних мањина () и Европска повеља о регионалним и мањинским језицима. Канцеларија Владе за људска и мањинска права врши координацију, спровођење и праћење политика везаних за мањине, али је потребно ојачати њене административне капацитете као и свеукупну хоризонталну делотворну координацију политика Владе у области заштите људских и мањинских права. Национални савети националних мањина поново су успостављени током 2013. године са циљем да се постигне боља координација и размена информација у погледу политика које се односе на мањине. Тренутно постоји 20 изабраних савета националних мањина, по један за сваку од 19 признатих националних мањина као и за јеврејску заједницу. Потребно је уложити напоре за постизање њиховог несметаног функционисања.

Законодавни оквир, укључујући Закон о Националним саветима националних мањина, потребно је даље мењати како би се узеле у обзир препоруке независних тела о изборном оквиру, Треће Мишљење о Србији из 2014. године Саветодавног комитета **ОКЗНМ** као и одлуку Уставног суда Србије из фебруара 2014. године. Неопходно је обратити пажњу на делотворну и конзистентну примену законодавства које уређује заштиту мањина на територији целе Србије укључујући у областима образовања, коришћења језика, приступа средствима јавног информисања и верских служби на мањинским језицима. Заступљеност припадника националних мањина у органима државне управе, посебно на локалном нивоу, и даље је потребно унапредити.

У току је спровођење Стратегије за унапређење положаја Рома (из 2009. године) и пратећег Акционог плана за период 2012–2014.године. Потребни су даљи напори, укључујући и финансијска средства, да би се осигурала пуна примена Стратегије Србије за унапређење положаја Рома и пратећег Акционог плана и како би се решило

питање тешког положаја ромске популације. Потребно је да Србија започне припреме за нову вишегодишњу стратегију и акциони план за унапређење положаја Рома. Закључци које су заједнички усвојили Србија и Европска комисија у оквиру Семинара о инклузији Рома из 2011. године активно су пропраћени и током 2013. године усвојени су нови оперативни закључци о решавању преосталих питања. Нови уведени поступак за упис Рома у матичне књиге дао је иницијалне охрабрујуће резултате. Потребно је да надлежни органи Србије наставе са напорима да олакшају приступ личним документима и упису у јавне регистре лицима без личних исправа, укључујући и децу. Видљиви су напори у покушајима унапређења услова становања, уписа ромске деце већ у предшколском узрасту и унапређења здравственог стања. Без обзира на то, Роми су и даље изложени широко распрострањеној дискриминацији и тешким условима живота, посебно они који живе у неформалним насељима где није осигуран приступ основним сервисима као што су вода и електрична енергија. Принудна иселења, која углавном нису у складу са релевантним међународним стандардима, и даље се дешавају. Свеобухватне друштвено-економске мере као што су мере у области образовања, здравствене заштите, запошљавања и становања, са циљем унапређења положаја Рома и боље инклузије, такође ће бити предмет разматрања у оквиру Поглавља 19 "Социјална политика и запошљавање", посебно у погледу аспеката социјалне укључености.

Положај расељених лица која живе у Србији полако се поправља, али и даље остаје генерално тежак. Према подацима добијених од [UNHCR](#), у Србији живи око 57.000 избеглица и 209.000 интерно расељених лица ([ИРЛ](#)). Дискриминација ових група је најзаступљенија у области приступа запошљавању и социјалној и здравственој заштити. Њихови услови живота, укључујући услове становања, и даље су тешки и многи од њих живе испод границе сиромаштва и у колективним центрима.

Мере против расизма и ксенофобије

Устав и секундарно законодавство прописују мере за борбу против расизма и ксенофобије, између осталог и кроз Кривични законик. Међутим, делотворна примена мера за спречавање и санкционисање расизма и ксенофобије и даље је слаба. Иако је у порасту број кривичних пријава које се подносе по основу члана 317. Кривичног законика, и даље су ретке правноснажне судске пресуде. Потребно је промовисати мере за јачање толеранције. Посебну пажњу треба посветити спровођењу и праћењу ефеката Стратегије (2013 – 2018. године) за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским догађајима.

Агенција ЕУ за основна права

Представници органа Србије изјавили су да ће Србија учествовати у раду Агенције након њеног приступања ЕУ, и већ су изразили заинтересованост да се придруже раду Агенције у статусу посматрача управног одбора.

Заштита података о личности

Потребно је довршити усклађивање са Директивом о заштити личних података. Потребно је да планиране измене и допуне Закона о заштити података о личности, између осталог, осигурају и хармонизацију са Директивом 95/46/ЕЗ о заштити појединца у вези са обрадом података о личности и о слободном кретању таквих података, као и са Директивом 2002/58/ЕЗ и њеним изменама кроз Директиву 2009/136/ЕЗ. Потребно је и пажљиво разматрање осталог законодавства које се бави правилима о заштити података. Осим тога, потребно је да Србија размотри даља усаглашавања законодавства и мере спровођења у светлу кључних реформи законодавног оквира ЕУ о заштити података о личности које је Комисија препоручила 2012. године. Потребно је постићи одговарајућу равнотежу између одредби о заштити података и основних права.

Уставне одредбе о заштити података биће пажљиво размотрене са циљем да се на бољи начин дефинише заштита података о личности, укључујући боље уређење права на лични и породични живот како је то регулисано чланом 8. Европске конвенције о људским правима, и у складу са препорукама Венецијанске комисије.

Капацитети Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и даље су ограничени у погледу људских ресурса, механизма истрага и инспекцијског надзора и потребно их је даље јачати. Агенција још увек није успоставила систем претходне провере, како је предвиђено правилима о заштити података у ЕУ.

Препоруке

У складу са претходно наведеним, потребно је да Србија усвоји један или више акционих планова, који ће се конкретно бавити доле наведеним питањима. Такође је потребно да измене законодавства које имају за циљ даље усклађивање прописа о забрани дискриминације, прописа о Заштитнику грађана, и прописа о забрани дискриминација особа са инвалидитетом узму у обзир захтеве из Поглавља 19 (Социјална политика и запошљавање).

Забрана тортуре нехуманог или понижавајућег третмана и кажњавања

- Пуна имплементација препорука пружених од стране Европског комитета за превенцију тортуре и нехуманог или понижавајућег третмана и кажњавања.

Положај заштитника грађана, покрајинског омбудсмана и локалних омбудсмана

- Ојачати капацитете Заштитника грађана (посебно у погледу његове улоге као националног превентивног механизма), покрајинског омбудсмана и локалних служби заштитника грађана.

Затворски систем

- Даље унапређивање животних услова у затворима, преузети мере за смањење затворске популације, посебно кроз ширу употребу алтернативних санкција. Предузети мере за ефикасно смањење броја случајева злостављања у полицијском притвору.

Слобода мисли, савести и вероисповести

- Обезбедити државну неутралност према унутрашњим пословима верских заједница и додатно осигурати да се право лица која припадају националним мањинама на једнак приступ верским институцијама, организацијама и асоцијацијама уједначено гарантује у законодавству и у примени као и да је спровођење у складу са препорукама независних тела.

Слобода изражавања и слобода и плурализам медија

- Осигурати заштиту новинара од претњи насиља, конкретно кроз примену ефективних истрага и санкционисањем извршених напада
- Сагледавање и измена и допуна легислативе и институционалног оквира за заштиту слободе медија имплементацијом стратегије о медијима у погледу прикладног регулисања државног финансирања и окончавање контроле медија од стране државе. Предузети хитне мере да се зауставе претње и насиље над новинарима као и цурење информација о текућим или планираним криминалистичким истрагама.

Начело недискриминације и положај друштвено рањивих група

- Допунити Антидискриминациону стратегију са спроводљивим акционим планом, који укључује мере за подстицање родне равноправности и механизам за мониторинг испуњености. Ојачати институционалне капацитете надлежних институција, унапредити њихову сарадњу и осигурати да надлежне институције ефикасније прате могућа кршења равноправности, повећати свест и мере подршке, а посебно мере за запошљавање и јавну заступљеност жена. Посебну пажњу посветити окончању дискриминације ЛГБТИ заједнице и обезбеђивању поштовања њихових права и слобода. Усвојити Закон намењен заштити лица са менталним сметњама у институцијама социјалне заштите.
- Унапредити заштиту и остваривање права деце и особа са инвалидитетом, укључујући и кроз јачање релевантних институција, осигуравајући бољу сарадњу између правосуђа и социјалног сектора и кроз пуну примену легислативе о малолетничком правосуђу у складу са стандардима ЕУ.

Процесне гаранције

- Ојачати процесне гаранције у складу са ЕУ стандардима.

Положај националних мањина

- Усвојити кроз инклузиван процес посебан акциони план фокусиран на делотворно спровођење постојећих права националних мањина узимајући у обзир препоруке издате у трећем мишљењу о Србији Саветодавног комитета у контексту Оквирне конвенције Савета Европе о заштити националних мањина.

- 11 Србија би требало да до краја 2014. године почне са припремама за усвајање нове вишегодишње стратегије и акционог плана за унапређење животних услова Рома, укључујући и мере за обезбеђење њихове регистрације, свеобухватне мере против дискриминације, осигурати поступање у складу са међународним стандардима при присилним расељењима и приступ гарантованим социоекономским правима и обезбедити додатна финансијска средства за имплементацију садашње и будуће стратегије а посебно у погледу образовања и здравства.

Положај избеглица и интерно расељених лица

- Побољшати положај избеглица и интерно расељених лица кроз обезбеђивање пуног приступа правима укључујући личну документацију и стамбена решења за најугроженије.

Мере против расизма и ксенофобије

- Осигурати адекватно гоњење за злочине из мржње. Надгледати ефекте спровођења Стратегије (2013 – 2018) за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским приредбама и предузети корективне мере где је неопходно.

Заштита података о личности

- Осигурати уставну и легислативну усклађеност са правним тековинама ЕУ у области заштите личних података и омогућити процену усклађености кроз израду адекватних табела усклађености. Обезбедити довољна финансијске и кадровске ресурсе Поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности.

III.d Права држављана ЕУ

Потребно је да након приступања Србија поседује усвојено законодавство које ће омогућити држављанима ЕУ да гласају и буду предложени као кандидати на изборима за Европски парламент и општинске изборе. Исто важи и за право на слободу кретања и пребивалиште, што је за сада гарантовано једино под условима утврђеним у Закону о странцима. Такође ће бити потребно да Србија осигура дипломатску и конзуларну заштиту за држављане ЕУ. Представници органа Србије су навели да не очекују никакве потешкоће у усвајању и практичном спровођењу ових делова правних тековина ЕУ.

Анекс – Конвенције у области људских права које је Србија ратификовала (према изјавама представника Србије)

I. КОНВЕНЦИЈЕ САВЕТА ЕВРОПЕ

- Конвенција о заштити људских права и основних слобода;
- Протокол уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода;

- Европска конвенција о екстрадицији;
- Европска конвенција о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима;
- Протокол бр. 2 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода, којом се даје надлежност Европском суду за људска права да даје саветодавна мишљења
- Протокол бр. 3 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода, којим се мењају Чланови 29, 30. и 34. Конвенције;
- Протокол бр. 4 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода, којим се осигуравају одређена права и слободе осим оних наведених у Конвенцији и њеним Протоколима;
- Европска конвенција о надзору над условним осуђеним или условно ослобођеним починиоцима;
- Протокол бр. 5 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода, о измени Чланова 22. и 40. Конвенције;
- Европска конвенција о међународном важењу кривичних пресуда;
- Европска конвенција о преносу поступка у кривичним стварима;
- Европска конвенција о незастаревању кривичних дела против човечности и ратних злочина;
- Додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији;
- Европска конвенција о сузбијању тероризма;
- Европски споразум о подношењу пријава за правну помоћ;
- Додатни протокол уз Европску конвенцију о обавештењима о страном праву (непотпун назив);
- Други Додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији;
- Додатни протокол уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима;
- Европска конвенција о признању и извршењу одлука о старању о деци и о поновном успостављању односа старањ;
- Конвенција о заштити појединца у погледу аутоматске обраде личних података;
- Конвенција о трансферу осуђених лица;

- Протокол бр. 6 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода који се односи на укидање смрте казне;
- Протокол бр. 7 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода;
- Протокол бр. 8 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода;
- Европска конвенција о насиљу и недоличном понашању на спортским приредбама, а посебно на фудбалским утакмицама;
- Европска повеља о локалној самоуправи;
- Европска конвенција за спречавање мучења и нељудског и понижавајућег поступања и кажњавања;
- Европска конвенција о прекограничној телевизији;
- Конвенција о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом
- Европска повеља о регионалним и мањинским језицима;
- Протокол бр. 1 уз Европску конвенцију за спречавање мучења и нељудског и понижавајућег поступања и кажњавања;
- Протокол бр. 2 уз Европску конвенцију за спречавање мучења и нељудског и понижавајућег поступања и кажњавања;
- Протокол бр. 11 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода, којим се реструктурише контролни механизам успостављен Оквирном конвенцијом за заштиту националних мањина;
- Европска социјална повеља (ревидирана);
- Додатни протокол уз Конвенцију о трансферу осуђених лица;
- Кривично-правна конвенција о корупцији;
- Грађанско- правна конвенција о корупцији;
- Протокол бр. 12 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода;
- Додатни протокол уз Конвенцију за заштиту појединаца у погледу аутоматске обраде података, у вези са надзорним органима и прекограничним токовима података;
- Други додатни протокол уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима;
- Конвенција о високотехнолошком криминалу;

- Протокол бр. 13 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода, у вези са укидањем смртне казне;
- Додатни протокол уз Конвенцију о високотехнолошком криминалу, у вези са инкриминисањем дела расистичке и ксенофобичне природе почињених преко компјутерских система;
- Додатни протокол уз кривично-правну конвенцију о корупцији;
- Протокол бр. 14 уз Конвенцију о заштити људских права и основних слобода, којим се мења систем контроле по Конвенцији;
- Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма;
- Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима;
- Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и финансирању тероризма;
- Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалне експлоатације и сексуалне злоупотребе;
- Трећи додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији
- Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици;
- Четврти додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији;

II. КОНВЕНЦИЈЕ УЈЕДИНЈЕНИХ НАЦИЈА

- Међународна конвенција о сузбијању трговине женама и децом;
- Међународни споразум о сузбијању трговине белим робљем;
- Конвенција о сузбијању трговине људима и експлоатације проституције други лица;
- Завршни протокол уз Конвенцију о сузбијању трговине људима и експлоатације проституције други лица;
- Конвенција о ропству, и Протокол којим се мења Конвенција о ропству;
- Допунска конвенција о укидању ропства, трговине робљем и институција и обичаја сличних ропству;
- Конвенција о правима детета, и измене Члана 43. (2) Конвенције о правима детета;

- Опциони протокол уз Конвенцију о правима детета и продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији;
- Протокол о спречавању, сузбијању и кажњавању трговине људима, посебно жена и деце;
- Међународни уговор о грађанским и политичким правима и први и други опциони протокол;
- Међународни уговор о економским, социјалним и културним правима;
- Међународна конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације;
- Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена и њен Опциони протокол;
- Конвенција о правима особа са инвалидитетом и опциони протокол;
- Конвенција против тортуре и других облика окрутног, нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања и опциони протоколи;
- Конвенција о спречавању и кажњавању кривичног дела геноцида;
- Конвенција о непримењивости законских ограничења у односу на овејављена ратна злочинеа и кривична дела против човечностиаа;
- Међународна конвенција о сузбијању и кажњавању кривичног дела апартхејда;
- Међународна конвенција против апартхејда у спорту;
- Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица (само потписан);

III КОНВЕНЦИЈЕ МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ РАДА

- Конвенција о принудном раду (Бр. 29)
- Конвенција о слободи удруживања и заштити права на организовање (Бр. 87)
- Конвенција о праву на организовање и колективно преговарање (Бр. 98).
- Конвенција о једнаком награђивању (Бр. 100).
- Конвенција о укидању принудног рада (Бр.105).
- Конвенција о дискриминацији (запошљавање и занимање) (Бр. 111).
- Конвенција о минималним годинама старости за заснивање радног односа (Бр.138)
- Конвенција о најгорим облицима дечијег рада (Бр.. 182)